

DE RELECTIO
SACRAMEN-
IN GENERE HA-
BITA IN ACADEMIA

SALMANTICEN-
SI ANNO.
1547.

FRATRE MELCHIORE
Cano sacra Theologiae professore,
cathedraeque primariae
praefecto,

COMPLVTI.

Excudebant Petrus à Robles, & Fran-
ciscus à Cormellas.
1563.

2 400 50
MADE IN SPAIN

RELECTIO
DE SACRAMEN-
TIS IN GENERE HA-
BITA IN ACADEMIA

SALMANTICEN-
SI ANNO.

1547.

AFRATRE MELCHIORE
Cano sacra Theologiæ professore,
cathedræque primariæ
præfecto,

COMPLVTI.

Excudebant Petrus à Robles, & Fran-
ciscus à Cormellas.

1563.

THEMA HVIVS RELECTIONIS.

Samaritanus approprians alligauit vulnera eius infundens oleum & vinum Lucæ capite decimo.

PRIMA CONCLUSIO.

Sacramenta omni tempore fuisse ad salutem hominibus necessaria, quemadmodum & fidē in vnum saluatorem dominum Iesum Christū, quam eandem diuersis licet sacramentis, & olim veteres & nunc etiam nos exterius profiteremur.

SECUNDA CONCLUSIO.

Sacramenta vero nulla, aut naturalis, aut scriptæ legis sanare hominē potuisse, cum sola quæ in noua lege sunt à christo seruatore instituta, verè proprieque gratiam & salutē efficiant.

AD LECTOREM

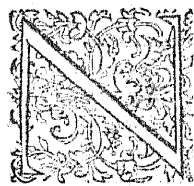
2

Posteriores curæ & prouerbio & experientia teste, meliores esse consueuerunt. Cū igitur in tradendis disciplinis laudabilis obtineat consuetudo, ut præter quotidianam lectionem aliquid accuratius elaboratum magistri relegant, quo velut adipe selecto, discipulorū animi vegetati, auidius ad suā quisque professionem alliciantur: factum est ut sapientissimus magister noster Canus importunis amicorum precibus victus posteriorum cogitationum suarū primitias nobis cederet. Eæ sūt duæ relectiones Theologicae tali viro profecto dignæ: altera de sacramentis in genere, altera de poenitentia. In quibus nescias candidè lector: vtrum magis in viro isto mirere, acumen ingenii verè theologicæ, non de rebus nibili (ut ferè fit) disputantis, an dicendi facundiam cum facilitate, & perspicuitate coniūctam. Nam in cæteris cum semper sit similis sit, nescio quo hic pacto seipsum superare videtur, adeo ingeniosè omnia discutit, dilucidè ob oculos ponit, proprie & eleganter differit. Porro si ad eum modum res theologica, natiuo suo fulgore nitida tractaretur, spes esset, fore ut omnes illius candidati breui scopum attingerent. Ceterum quid facias multis qui theologi vocabulum dignè

sibi usurpare videntur, si more andabatarum gladium in tenebris dentilēt, si artis theologicae: quam petere instituerant obliui, Iberis interim nanis implicati, pro nihilo digladiantur? An qui eiusmodi sunt, non similes dices procis Penelopes, qui pedi sequarum lenociniis in ipso statim vestibulo remorati, ad arcem dominæ quò iter intenderant non perueniant? Veritas nempe vna est, quæ sola vult amari, & nullo modo patitur pelicem. Sed & maiestatem & gravitatem sibi vendicant non vulgarem, illotis ad eam pedibus, si quis tentet irruere, is velut alter Ixionem pro Iunone tenebit, temeritatis suæ pœnas ver satuli semper rota daturus. An non Apostolus noster hos tibi videtur propriis pinxisse coloribus semper discentes, & nunquam ad veritatis scientiam peruenientes? tu verò vir theologæ si cupis ad theologicæ veritatis desideratos amplexus compendio peruenire, neglectis ancillis quæ seruiūt cum filiis suis, lege & relegere quæ tibi tradit puræ, & liberæ, veritatis amator magister noster Canus. Et si munusculum hoc, quod tibi addidit non magnitudine sed præcio æstimandum placere cognouerit (placebit autem haud dubiè) plura deinceps (nam totus tibi datus est) sperare poteris.

A 2

PROE MIUM.

NOLLEM equidem, viri grauilissimi: nouas à me res aliquas de rebus antiquissimis disputaturo hodierna die expectaretis. Nam & vbique gentium fugiēda Theologo doctrinæ nouitas, quæ cum semper periculosa est, tū ferè vt vetustati, ita quoque veritati contraria, & quam nunc disputatio nem de sacramentis instituis maior ex parte veterum traditione consistit, & in hoc celeberrimo toto terrarum orbe gymnasio illud magno pere conandum est, ne nouitis opinionibus, aut Theologiæ dignitas, aut maiorum nostrorum autoritas minuatur. Quo circa si in earum rerum assertionem, quas hodie sum explicaturus, quorundam fortè iuniorū placita refellero, id quod suppressis etiā, tacitisque nominibus, quæso ne arrogantia tribuatis: quin potius existimate sedulo me in id incubere, vt ne scholastica dogmata noua esse videantur, sed antiqua & nostræ religionis autorum ingenio, atque eruditione commendata. Quod si in tellexerim primam hanc relectio nē laudari à vobis laudatis viris, aut certè consilium nostrum conatūque pbari, maiora & grauiora de incepto Christo iuuante proferemus.

Locum igitur hodierna disputatione reperendum magister ex decimo euangelii. Luc. c. desumpsit. principium aptissimum. 4. suo sen-

tentiariū libro inde daturus: vnde & nos ad vestram hanc academiam accedentes nostrarum quoque lectio num principiu dedimus. Locus autē huiusmodi verbis continetur. Samaritanus approprians alligauit vulnera eius infundēs oleū & vinū.

Ac Samaritani parabola quidem iuxta germanū literæ sensum in id est à dño cōposita, vt proximus quæ perinde, atque nos ipsos diligere iubemur, nō cognationis, aut sanguinis propinquitate: sed humanitatis & beneuolentiæ coniunctione definiatur. Homini quippe fauciato, qui descendens ab Hierusalem in latrones inciderat, nō aut Leuita, aut sacerdos ciuilitatis generisque ratione coniuētus. tulit opem: sed Samaritanus alienus à Iudæorum cōmercio quidē, sed nō ab humanitate tamen alienus. Verūm tā accuratè cōficta enarrataque similitudo vniuersis sanctis expositoribus visa est mysticum aliū sensum inferre, iuxta quæ descendens homo in ciuitatem Hierico, humanum genus intelligitur: cui vulnerato, spoliato, iacēti, semineci post peccatum, Christus Iesus re vera Samaritanus, hoc est, cultos vnicus ipse noster, naturæ etiam cōmunionem propinquus effectus, medicinas adhibuerit spirituales, quibus peccatorum omnium vulneribus mederetur. Has nos medicinas sacramēta vocamus, de quibus his disputationem in genere suscepimus quinque præcipuè partibus continendam.

PRIMA PARS.

PRIUM enim definiemus sacramenti nomē, vt intelligant oēs quid sit id, de quo dissertur, mox ostēdemus sine fide vni mediatoris ES V

cramenta designant, neminem fuisse salutem consecutum. Deinde monstrabimus sacramenta fuisse semper post peccatum hominis ad salutem necessaria. Quarto loco explicabimus quæ nā sacramenta hanc salutem effecerint.

Postremò colligemus id, quod explicatu difficilimum est, quo propriè discrimine sacramenta noua à veteribus separentur. Principio itaque, vt viā reliquis questionibus faciamus, sacramentum à plerisque definitur esse sacræ rei signum. Cui quidem finitioni multipliciter obiicitur: sic enim obiectionibus expositis facilius erit rei definitæ intelligentia.

Primò, coniugium in statu innocentia, erat signum rei sacræ, id est, cōiunctionis inter Christum, & ecclesiam, quemadmodum Apostolus docet, & tamen non erat sacramentum, vt nunc quidem de sacramētis loquimur, cum in illo statu, nec morbus esset, nec proinde medicina.

Deinde sacrilegium Abel nō fuit sacramētū, non plus certè quàm oblatio Caim fuit tamē signum rei sacræ eius videlicet sacrificii quod & Christus in ara crucis obtulit, & nos offerimus in altari, vt in v. 10. de ciu. 14. c. 20. dit, igitur definitio mala. Præterea serpens æneus à Moysē in deserto suspensus, Manna item eodem loco Iudæis exhibitum, si gna fuere rerum sacrarum, vt Ioan. euangelium docet. At certè non fuere sacramenta.

Præterea agnus paschalis, autore Paulo rei sacræ signum erat, nec magis videtur fuisse sacramentum, quàm aliæ figuræ, quæ in veteri lege præcesserunt.

Ad hæc verba Christi apud Lucam, remittuntur tibi peccata tua. Sacramenta

minimè fuerunt, cum tamen fuerint signum rei sacræ, id est remissionis peccatorum, quam etiā effecere. Et confirmatur: illa verba, ego te baptizo, & c. sunt sacræ rei signum ablutionis, scilicet, interioris cuius etiam sunt causa. Sed sacramenta nō sunt, nisi ita desipiamus, vt sacramentorum formas, sacramenta nuncupemus.

Præterea aqua lustralis, quam vulgus benedictam appellat, signum est rei sacræ, & signum quoque sanctificatiuum: at certum est tamen non esse sacramentum. De finitione igitur est inepta. Maior enim propositio satis probatur Alexand. Papæ testimonio in decretis suis, vbi asserit aquā sale conspersam, & diuinis precibus consecratam populum sanctificare, inquinatos mundare, insidias diaboli auertere, sanitatem corporis & animæ præstare.

Corpus denique Christi in Eucharistia contentum non est signum. Signum est enim August. finiente, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliud à se cognoscere facit. Corpus autem Christi, licet inuisibiliter sub specie panis contineatur, si ne dubio sacramentum est, nō ergo sacramentum aptè finitur, quod sit sacræ rei signum.

His atque aliis argumentis definitionē hanc à magistro sententiæ approbatā, iuniores quidam faciliè reiiciunt, quibus nos tamen facilius respondebimus, si tria prius principia ponamus. Quæ si cuiquā non bene prouisa, & diligenter explorata videantur.

Huic illud respondere possumus: non id nos querere, vt omnibus probetur, quæ asserimus. Nam id fieri non potest, sed vt eis, qui iuxta rei naturam de qua differunt, argumenta requirunt.

Primum itaque fundamentum est, sacramēta esse sacræ quasdam ceremonias ad Dei cultum videlicet pertinentes. Nā ante omnia id sacramenti nomen præfert, quod à sacro deriuatum, Varro de lingua Latina autor est. Sacrorum autem administratio ad religionem, qua Deum colimus pertinet. Quare & sacramentum opus est religionis.

Rursum in sacramētis profiteremur nos salutem à Deo saluatore querere, id verò ad pietatem, qua Deo cultum exhibemus

spectare manifestum est.

Pecata insuper, quæ in sacramentorū vel administratione, vel susceptione sūt, virtuti religionis aduersantur, sūt enim, vel superstitiones, vel sacrilegia, ergo re- cta ipsa sacramentorum, siue susceptio, seu administratio actus est religionis. Au- gust. demum. definit, non quodlibet signū esse sacramentum, sed quod sit sacrum si- gnum.

Secundum fundamentum est, nō quod cunque sacramentum esse; sed quod ha- beat occultam, & reconditam significatio- nem. Nam vulgari sermone, tunc siue verbis seu rebus inesse dicimus sacramen- tum, cum est significatio quædam abs- condita. Mox etiam Greg. 1. questione. 1. ca. multi. ob id ait sacramenta dici, quia sub tegumento corporaliū rerum diuina virtus secretius operatur salutem. Vnde à secretis sacris sacramenta aserit ap- pellata.

Præterea interpres noui testamenti vbi apud Græcos habetur *μυστήριον* serē tradu- cit sacramentum. At mysterium abscondi- tam & occultam habet insinuationem, vt eodem capit. Gregorius affirmat. Non igitur est sacramentum nisi sit occulta, & condita significatio. Hinc illa vulgata do- ctrina, sacramenta rebus sensibilibus con- stare, quarum figura, scilicet occultius as- dumberentur res insensibiles. Sola nanque verborum expressa significatio sacramen- tum non efficeret. Sacramenta quippe si- ne verbis fuere quædam in lege tum natu- rali, tum scripta: sine rebus autē nulla fue- re sacramenta. Rerum itaque significatio- nem ratio sacramenti requirit. Atque eo fortasse Samaritanus hic noster oleum, & vinum res materiales, ac visibiles exhi- buisse legitur, verba exhibuisse non legi- tur.

Hinc etiam illud est, quod Augustinus tradidit, oportere res, quibus sacramenta constant, imaginem, & similitudinem ge- rere earum rerum, quarum signa & sacra- menta esse dicuntur, verbi gratia baptis- mus lauat, ideo completur in aqua, Eu- charistia reficit, ob idque panis & vini speciem accipit: vnctio fouet, idcirco mi- nistratur in oleo: in penitentiā demū sub- aperta forma iudicii, vbi & testis, & reus, & iudex, & accusator inducitur, iudiciū

Lib. de ci- uitate. Dei. 10. c. 5. & refert de conse. d. 2. ca. sacristi- cium.

Eph. 5. Col. 1. 1. Thi. 3.

Epist. 23. ad Boni. e piscopum.

illud interius licet agnoscere, quo ab inui- sibili iudice reus, vel absoluitur, vel liga- tur. Ita in cæteris sacramētis inuenimus mylticam sacramentorum significationē, quadam imaginis & figuræ proportionē consistere.

Tertium fundamentum est, sacramen- ta esse signa sanctificationis practica, quæ scilicet, ipso vtu adhibentur ad sanctifican- dum. Nam cum sit duplex signum sancti- tatis, alterum speculatiuum, vt nomen san- ctum, vel sanctificans: alterum practi- cum, quod non solum significat san- ctificationem, verum & exhibet, vt baptismus exterior, sacramentum non signum speculatiuum, sed practicum est.

Id verò ex eodem cap. multi cum pri- mis habetur vbi Grego. ait, sacramenta di- ci, quòd sub tegumento corporalium re- rum diuina virtutis secretius salutem ope- retur.

Item nisi ita esset, plura in noua lege essent quàm septem sacramenta quando- quidem sacrarum rerum signa speculati- ua plura sunt.

Præterea in sensu, quo scholastici dispu- tant de sacramentis, spirituales & sacras medicinas intelligere cogimur, quæ nisi signa practica, & sanctificatiua sint, intel- ligi nulla ratione possunt.

Est igitur sacramentum, vt hæc tria si- mul principia completamur, sacrum & occultum signum ad sanctificandum insti- tutum. In quem sensum illa definitio est optima, sacramentum est sacræ rei si- gnum.

Quare ad primum argumentum facili- limè respondetur, matrimonium nec in- statu innocentie, nec in alio vnquam ante euangelium tempore fuisse sanctificati- uum, vnde nec fuit sacramentū, nisi latissi- mē quodlibet mysterium sacramentum, vocare velis, quod vt modo diximus, in- terpres noui, ac veteris testamenti sepius facit. Quo significatu nunc de sacramen- tis minimè disputamus, sed cum concilio Floren. à sacris aliis sacramenta distingui- mus, vt peculiariter ad sanctificandū ho- mines instituta.

Responderi quoque potest, matrimo- nium nec in statu innocentie, nec in lege nature, aut scripturæ signum fuisse sacrum

1. q. 1.

& re

& religiosum, quippe cum non esset opus diuini cultus, sed magis ciuiliū humanisq; contractus in naturæ solum vel propaga- tionem, vel remedium institutus: at in le- ge noua simul, & sanctificatiuū, & sacrū est vt cætera religionis Christianæ sacramē- ta. Nec in præsentia vertere in quæstionē volumus, an matrimonium, quod vel per procuratores, vel etiam ab ipsis coniugi- bus sine ecclesiæ ministro, sineque ali- qua religionis cæremonia profanè contra- hitur, sacramentum sit. Tametsi vocari in- dudum iure fortasse potest. Nam eiusmodi contractus, quod iam insinuauimus, pu- rē ciuiliū est, nec aliqua ex parte opus reli- gionis sacrum: quare non est sacramentū. Deinde quia cum sine sacerdote, vel per- curatores, vel per literas, vel aliter quo- cunque modo fideles contrahunt non se- xillimant esse sacrilegos si non sint in gra- tia, quo tempore contrahunt. At si sacra- mentum conficeretur procul dubio sacri legi essent. Præterea quia recipere sacra- mentū vnus pro alio nō potest, ergo quod per alios contrahitur non est sacramen- tum. Præterea vt concilium Floren. desi- nit, omnia sacramenta tribus constant, ma- teria, forma, ministro, quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum. At cū matrimonium sine sacerdote, aut mini- stro ecclesiastico contrahitur, vnum reue- ra deest, non igitur conficitur sacra- mentum, sed de huiusmodi quæstione alio loco fusius & copiosius disere- mus.

Ad secundum respondeo sacrificium fuisse duplex in lege, tam naturali, quàm scripta. Alterum ad protestandum Deum rerum esse auctorem ac dominum, & hu- iusmodi non erat sacramentum. Tametsi si illius sacrificij signum erat, quo religio nostra Deum vnice colit. Alterum verò in id factum est, vt Deus mortalium culpis insensus placaretur, quod erat vtique sa- cramentum. Videtur autem sacrificium Abel prioris generis fuisse, quoniam mu- nus solum fuisse perhibetur, sicut & obla- tio Cain. Quare non fuere sacramēta, quæ à generalibus sacrificijs concilium Florē. discernit.

Ad tertium, serpens æneus & māna signa- sacra nec in statu innocentie, nec in lege fuerint significatiua. Nec enim aut ere-

ctio serpentis, aut manna: vsus in id fuit, vt Deo religionis cultus exhibe- retur.

Veriusq; præterea rei vsus erat in ef- fectum aliquem corporalem. Serpens nā- que non fuit erectus ad sanctificandum animum, sed ad sanandum corpus. Nec mā- na præstitum ludæis est ad sanctitatem iphus, sed ad facietatem carnis. Non igitur fuere signa practica sanctificationis, ac proinde nec sacramenta. Quanquam in- telligētes huiusmodi rerū futurarum my- stica signa per fidem rerum, quas crede- bant, iustificabantur: omnes enim eandem escam spiritualement manducauerunt, & eū- dem potum spiritualement biberūt. Bibebāt autem de spiritali consequente eos petra, 1. Cor. 10. vt Apōsto. in priore ad Corin. epistola te- statur.

Ad quartum, quibusdam agnus pascha- lis non videtur fuisse veteris sacra- mentum; quòd in illius esu nullus vsus

sanctificationis apparet. At D. Tho. mul- tō aliter intellexit. Quæadmodum in le- ge noua alia sunt sacramenta directè para- ta, & instituta ad mundandum, ac sanctifi- candum homines, vt baptismus, & peni- tentia. Alia verò supponunt iam esse mun- dos, danturq; in vsum sanctificatorum. Sic in veteri lege agnus paschalis sacra- mentum mūdorum fuit, nempe quem nisi san- ctis, & mundis edere non licebat. Atq; id circo non fuit opus, vt immundos sancti- ficaret, sed sit fuit adhiberi ad consumma- tionem legalis sanctitatis, quam quidem habere nemini contingebat, nisi agnus pas- chalis ederet: quòd si cui ratio hæc subri- lior videatur, quàm vt cōmuni sensui pos- sit accommodari, credat agnum paschalē non in memoriam solum Aegyptianæ re- demptionis immolari, sed etiam pro pec- catis Israelitici populi, sicut eucharistiæ sacramentum, & signum commemoratiuū est præteritæ redemptionis, & pro pecca- tis fidelium immolatur. At sacrificiū pro culpis oblatum, quod retro iam diximus, sacramentum erat.

Ad quintum, patet verba Christi non p- tinuisse ad ritum aliquem religionis, sed tantum explicasse diuinam potestatem. Nam eadem loquendi forma Dominus dixit, surge & ambula, fides tua te saluū fecit, & alia eiusmodi, quæ passim repe-

3. p. q. 73.

arti. 5. &

1. ad Cor.

mentum; quòd in illius esu nullus vsus

5. l. 2.

PRIMA PARS

ries apud euangelistas. Imò verò non existimauerim verba illa fuisse quasi instrumentum, quo Dominus ad sanctificationem vteretur, quod tamen esset necessarium, vt ibi esset sacramentum. Rursum & manifestam etiam habent significationem, nec gestum ibi fuit quidquam, quod sub rerum corporalium imagine occultum mysterium insinuaret; quapropter nullum fuit eo loco sacramentum.

Atque inde confirmatio addita facile solueretur. Si enim nouæ legis sacramentum sola verborum expressa significatio esset, non esse propria ratio sacramenti. Tamen si dicere quoque possumus signum partiale sanctificationis esse quidem partem sacramenti, nõ autem esse sacramentum, hoc est signum integrum sanctitatis, quod vide licet in noua lege materia formaque constat rebus, & verbis. Quo fit, vt cum artificiosum compositum esse sacramentum videatur, non pro forma verborum accipiendum sit, sed pro materia potius rerum sensibilium: quemadmodum vas, aut statuae vocabulum non pro forma artis accipimus, sed pro materia habente formam.

Ad sextum, aliorum solutionibus prætermittis, quæ nisi me opinio fallit, non sunt idoneæ, respondeo, cum D. Thom. aquam benedictam non esse signum sanctificationis, etiam si non pœnas culpârû modò: sed, id quod mihi probabilius est, culpas quoque veniales remittat. Nam quemadmodum illæ ceremoniæ sacræ, quæ præparant quidem ad baptismi sanctificationem, at non faciunt tamen suscipientem vt exorcismus, sacramenta dici nõ possunt: possunt autè vocari sacramentalia quasi sacramentorum ipsorum sanctificantium præparationes, sic aqua benedicta & cætera eiusmodi, quæ peccata solum venialia delent: quoniam sanctitatem præstare nequeunt, sacramentalia sunt, nõ sacramenta.

Sed obiicit, ergo confirmatio non est sacramentum, vt quæ baptismo adiuncta ipsius effectum perficit. Nego consequentiam, quia effectus proprius confirmationis sine collatione gratiæ, per quam est vera sanctificatio præstari non potest, & idè omnino est in reliquis ecclesiæ sacramen-

tis, remissio autem venialium, qui est effectus aquæ benedictæ sine collatione gratiæ, & sanctitatis confertur. Effectus præterea aquæ benedictæ in sacramento penitentis est, vnde sacramentale, quod additur annexum sacramento penitentis est, quod videlicet integrum suum effectum non habuit. At effectus confirmationis proprius in sacramento baptismi non est, siue in alio quidem sacramento. Quare non est sacramentale, quasi alicui sacramento secundario coniunctum, sed est per se verum perfectumque sacramentum. Quia vel maximè ratione eorum error fit manifestus, qui sacramento vñctionis extremæ remissionem venialium, tanquam effectum proprium assignauerunt, quod si esset, certè vñctio non esset sacramentum, sed sacramentale quiddam.

Quod autem Alexander asserit aquam consecratam populum sanctificare, purgare, sanare, forsam intelligendum est nõ solum de aqua ista vulgari, qua in remissionem venialium aspergimur: sed de aqua etiam ad baptismum populi paranda, quæ prius etiam sale conspergitur, & diuinis precibus consecratur: confert enim summus pontifex elementa, quæ Christi religio in suum usum vèdicare solet cum iis, quorum fuit olim vsus in veteri testamento, docetque maiorem nostris inesse vim sanctificandi, purgandi, sanandi, quàm veteribus. Quòd si cui hæc nostra intelligentia displicet, quæ tamen vt linum lino ita facillè antecedentibus consequentia necit, is tale habeat respòsum, aquam sacrâ, & benedictam sanctificare, & purgare secundum quid, eò quod peccatorum pœnas soluit, culpas item veniales. Nunquam verò simpliciter, & absolutè sanctificat, quod ratio sacramenti requirit. At si hinc colligas legis veteris nulla fuisse sacramentalia, quæ videlicet neminem sanctificabant, huic nos argumento suo postea loco respondebimus.

Ad postremum verò nunc dicitur, aliud esse sacramentum tantum, aliud esse simul, & rem sacramenti & sacramentum, vt cap. cum Marthe. de celebratione missarum Innocentius tradidit: hic igitur nos definimus sacramentum tantum, quod oportet esse sensibile. At quod simul est res, & sacramentum satis habet si sit signum

in-

RELECTIONIS.

5

gnum intelligibile: vt character signum est spirituale, quo sumus interius signati, & corpus Christi signum est intellectuale corporis mystici, hoc est ecclesiasticæ vnitatis, qua significatione & corpus Christi, & character appellatur sacramenta. Diuus tamen Augustinus dicit esse figuratum sermonem, cum corpus Christi vocat sacramentum: nam rerum similitudines nonnunquam rerum ipsarum, quarum sunt signa vocabula accipiunt, vt in Apoca. Agnus, qui occisus est ab origine mundi, id est, agnus signatus ab origine mundi, vt & Augusti. siue quis alius fuerit eius operis autor. Homi. 10. in Apoc. legit, & ad Rom. 6. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum, & primo ad Corinth. 10. Petra autem erat Christus: eodem, inquit, modo sacramentum corporis Christi, corpus Christi est: & sacramentum sanguinis, sanguis est. Ac de prima parte satis nobis fuerit disputatum.

SECUNDA PARS.

EQVITVR altera, vbi differendum est, an fides Christi saluatoris nostri fuerit in omni lege ad salutem necessaria. Et pro parte quidem negati uallud est præcipuum argumentum, quod in lege naturæ satis erat credere Deum esse, & esse remuneratorem in quirentium se, vt Apostolus ad Hebræos, 11. videtur astruere, fides igitur vnus mediatoris, qui, scilicet, Deum placaret, saluaret homines, non erat necessaria.

Præterea, non in lege naturæ modò, verum etiam scripturæ satis ad salutem erat seruare mandata, iuxta id, quod Dominus ait: Si vis ad vitam ingredi serua mandata. At decem mandata legis, de quibus sermo erat naturalis ratione continebantur, non ergo ad salutem erat fides vnus mediatoris necessaria.

Pro parte verò affirmatiua illud Apostoli testimonium est, vnus Deus, vnus me-

diator Dei, & hominum homo Christus Iesus. t. ad Tit. 2.

Voluumus hinc nos, quasi Troianum bellum gemino ab ovo, huius argumenti materiam exordiri, indeque disputationem inchoare, an videlicet homines in statu innocentie, vel etiam angelos viatores contingere potuerit sine Christi fide salutem habere. Nam alienum est, hoc à præsentis disputatione, & ab instituto huius diei prorsus remotum, non enim hoc sanè loco in fidei quæstionem incurreremus, nisi sacramentorum ratio postularet. Etenim cum sint sacra omnia, quædam fidei in Christum protestationes: non aliter commodè potuimus sacramentorum necessitatem definire, nisi prius statuissimus quousque Christi fides sit, fueritque mortalibus necessaria. Nam sacramenta mortalium sunt medicinæ.

Itaque, vt ad huius quæstionis caput recurrat oratio, dupliciter potest intelligi fides Christi, & implicita & explicita. Nempe Christiani explicitè in Christum Deum, & hominem credimus. At qui credit olim deum humanæ salutis procuratorem per aliqua media mortales in vitam æternam reparaturus, is Christi fidem habuit implicitam.

Prima igitur conclusio sit, non fuit fides Christi explicita semper ad salutem in omni lege hominibus necessaria.

Hanc & magister. 3. distinctione. 25. & communis tenet theologorum cõsensus. Eandem habet Diuus Augustinus contra Faustum, libr. 19. cap. 14. Imò & Apostolus ad Galat. 3. eandem, nisi ego cæcutio, videtur confirmare, cum ait, conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Prius autem quam veniret fides, scilicet, euangelica, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Satis ergo erat fides implicita Iesu Christi ad illius veteris populi, salutem, populi inquam in eam fidem cõclusi, quæ tempore gratiæ erat manifestus eplicanda: multò igitur minus fides Christi explicita in lege naturæ ad salutem requirebatur.

Secunda conclusio, fides Christi redem-

redemptoris saltem implicita fuit semper post lapsum hominibus necessaria. Hanc citra fidei periculum negare non licet, quam utique auctores imprimis grauisimi confirmant, quorum testimonia infirmare nulla ratione possumus. Hieronymus in 2. c. epistolæ ad Galat. super ea verba, scientes quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, admonere, inquit, debemus sanctos, qui antiquitus fuerunt, ex fide Christi iustificatos. Siquidem Abraham vidit deum Iesu Christi, & laetatus est. Et Moyses maiores diuitias extimauit, thesauro Aegyptiorum, improperium Christi, aspiciens enim in remissionem. Et Esaias vidit gloriam Christi, ut Ioan. Euan. commemorat. Et Iudas de omnibus generaliter. Item in c. 4. eiusdem epistolæ: Haeres iste paruulus, qui nihil difert à seruo, sed sub tutoribus est, vsque ad praesinitum tempus à patre totum humanum genus, inquit, vsque ad aduentum Christi significat. Quomodo enim omnes in protoplasto Adam nec dum nati moriuntur, ita & omnes, & hi, qui in aduentu Christi nati sunt, in seculo Adam viuificantur. Iste intellectus ecclesiae catholice conuenit, quae & veteris, & noui testamenti vnam asserit prouidentiam, nec distinguit in tempore, quos condicione sociavit. Omnes aedificati sumus super fundamentum Apostolorum, & prophetarum continente nos angulari lapide Iesu Christo, omnes vnus panis sumus, & duo consentimus super terram. Et quomodo nos super prophetas fundati sumus, ita & patriarcharum in Apostolorum fundamine constiterunt, haec tenus Hieronymus.

Præclara certæ, & tali viro digna interpretatio. Quemadmodum enim paruulus heres idem est & adultus, sic populus ille antiquus, & hic nouus eadem fide, & religione contentus eadem quoque ecclesia est. Ac sicut in paruulo implicitè continetur, quod postea explicatur in adulto, ita fides illa antiquorum paruula fuit, & vi sua continebat implicitè quod deinde crescens habuit explicitè.

Diuis item Augustinus hanc sententiam frequentissimè repetit, li. primo contra duas epistolas Pelagianorum, c. 21. &

super Ioan. tracta. 45. & episto. 157. quae scribitur ad Optatum, vt multa alia loca prætermittam. Illa sit fides salua, inquit, qua credimus nullum hominem siue maioris, siue paruulæ quamlibet, & recentis ætatis liberari à contagione mortis antiquæ, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum Christum Iesum. Cuius hominis eiusdemque Dei saluberrima fide, etiam illi iusti salui facti sunt, qui priusquam veniret in carne, in carne crediderunt esse venturum. Eadem namque fides est & nostra & illorum. Quoniam hoc crediderunt illi futurum, quod nos credimus factum, & sacramenta quidem potuerunt esse pro temporum diuersitate diuersa, sed ad vnitatem tamè eiusdem fidei concordissimè recurrentia. Proinde cum omnes iusti, siue ante incarnationem, siue post incarnationem Christi, nec vixerint, nec viuunt, nisi ex fide incarnationis Christi: profectò quod scriptum est, non esse aliud nomen sub caelo, in quo nos oporteat saluos fieri: ex illo tempore valet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam vitium est: haec tenus Augustinus.

Grego. quoque Homi. 16. in Ezechielem in huius rei figuram etiam asserit, turbas, quæ præcedebant, & sequebantur, vtrisque pariter acclamasse filio David o-fanna in excelsis. Possem a quidem testimonia proferre in huius rei confirmationem sanctorum aliorum, sed ne multa, proferre satius est sacrarum testimonia literarum, in quibus illud primum est quod habetur 2. ad Corinth. quarto habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum, & nos credimus propter quod & loquimur.

Secundum verò habetur. 1. ad Corinth. 10. Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moysè baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: Petra autem erat Christus.

Tertiū ad Rom. 5. sicut per vnus delictum in oēs homines in condemnationem, sic &

per

per vnus iustitiam in omnes homines iustificationem.

Postremum idemque grauisimum, ad Ro. 3. quo cetera, & explicantur, & confirmantur. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem ad ostensionem iustitiarum suarum, propter remissionem precedentium delictorum, vt sit ipse iustus & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi: vnus est enim Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Et causa est in promptu, non enim possent peccatores abiecto peccato deo reconciliari nisi crederent se peccatorum veniam gratia diuina posse consequi. Nec sciret homo iustitiam, & salutem quaerere, nisi vnde petenda esset agnosceret. Semper ergo necessarium fuit credere Deum esse hominum iustitiatorem, ac saluatorem, quo videlicet prouidente salutis remedia erant humano generi comparanda: hac vero fide implicitè credebatur in Christum, per quem Deus erat iustificaturus, seruaturusque vniuersas nationes.

Tertia conclusio, fides Christi explicita post euangelii diuulgationem, est ad salutem cuiusque hominis necessaria, in cuius confirmationem testimonia sanctorum retro citata, non tam idonea sunt, quam ego desidero. Indiscriminatim enim asserit neminem, nec pusillum, nec magnum, aut in noua, aut in antiqua lege sine Christi fide potuisse saluari. Cum igitur veteres sine fide explicita Christi salutem fuerint affecturi: sanctorum testimoniis, vt videtur, confirmare non possumus fidem explicitam esse nunc temporis necessariam. Atque hoc argumentum nonnullos omnino commouit, vt tertiam conclusionem inficiarentur. Illud etiam, quod præceptum de fide Christi potest inuincibiliter ignorari, Ioan. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent. Ergo & potest quis saluari sine explicita fide Christi, faciendi aliter quæcumque lex naturæ præscribit, & confirmatur: quia potest quis in memoribus, vel in syluis educari, quo nullus prædicator accedat, nec tamen fidem Christi habere potest sine

prædicante, ad Rom. 10. Ergo per fidem implicitam Christi, sicut in lege naturæ saluabitur.

Confirmatur deinde, quia statim à Christi passione, illi ad quos euangelium non peruenerat seruabantur, vel in lege Moysi, vel in lege naturæ. Ergo & nunc ij, ad quos nondum peruenit euangelii prædicatio, verbi gratia, Indi, nam eodem penitus modo, sicut illis non fuerat Christus annunciat, ita & apud hos non est in vulgatum euangelium.

His tamen non obstantibus: tertia illa conclusio vsque adeò certa est, vt eam negare non periculosum modò, verum etiam erroneum sit, hereticum dicere, nisi modestius esset ecclesiae definitioni huius vocabuli notam derelinquere. Id ego statim ostendam, si prius tamen discrimen inter fidem veteris, & noui testamenti, vt videlicet illa fuerit implicita, hæc autem explicita certis documentis declarauero. Primum igitur Diuus Augustinus libro. 19. contra Faust. capite. 14. Antiqui iusti, ait, sacramentis suis intelligebant venturam prænunciari reuelationem fidei, ex qualibet adhuc operata, & abscondita etiam ipsi viuabant. Et infra, tunc ergo occulta erat fides. Nam eadem credebant, eademque sperabant omnes iusti, & sancti, etiam temporum illorum. Nunc autem reuelata est fides, in quam conclusus erat populus quando sub lege custodiebatur. Ecce Augustinus testimonio Pauli ad Galat. 3. Id probat, quod assumpsimus discrimen esse veteris, & nouæ fidei.

Præterea: idem Apost. vt antè iam vidimus ad Galat. 4. comparans fidem illius veteris populi fidei, populi noui illam paruuli vocat, hanc grandioris iam viri, & ne longum faciam capit. 1. epistolæ ad Coloss. circa finem, cap. 3. epistolæ ad Ephesios circa medium, toto denique cap. 3. epistolæ posterioris ad Corinth. hoc discrimen inuauat.

Illud itaque iam quod instat agamus, probemusque fidem Christi explicitam post euangelium promulgatum esse ad salutem necessariam. Id verò primum ostenditur ex Marc. cap. vlti. Prædicat, ait, euangelium omni

omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Vbi Bernardus ad Hugo. epist. 77. diligenter aduertit, nõ esse dictum, qui non baptizatus fuerit condemnabitur, sed qui non crediderit &c. Vt maior quædam necessitas fidei in euangelio, quam baptismi præscriberetur: si enim, vt sine baptismo quis saluetur, cum scilicet baptismi suscipiendi nõ est facultas: at credenti euangelio tanta necessitas est, vt omni euentu, qui non crediderit condemnatur.

Itẽ Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitam æternam. Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit iam iudicatus est: quia nõ credit in nomine vnigeniti filii Dei & in fra. Qui credit in filium habet vitam æternam, qui autem incredulus est filio, nõ vi debet vitam. Et tamen si non est medium ad salutem necessarium, cum possit inuincibiliter ignorari, vt nunc ex doctrina cõmuni supponimus, potest quis esse incredulus filio, hoc est credere filium non esse Deum, & in hoc errore saluari. Et. c. 6. Omnis, qui audiuit à patre, & didicit venit ad me. Si autem quis seruat, audiuit à patre & didicit, ergo venit ad Christum. Et. c. 10. Ego sum os trum, per me si quis introierit pascha inueniet. Et. c. 14. Vado parare vobis locum, & quò ego vado scitis, & viam scitis dicit ei Tho. Domine nescimus quo vadis & quomodo possimus viam scire: dicit ei Iesus. Ego sum via & veritas & vita, nemo venit ad patrem nisi per me. Et. capit. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, vtrunq; igitur medium est nunc ad salutem necessarium, & cognoscere Deum, & cognoscere quem misit Deus Iesum Christum, vt scitẽ diuus Chrysostomus interpretatur.

Præterea, referente Luca Act. 10. c. Angelus Cornelio viro iusto, ac timẽti Deum, ait, mitte, & accerse Simonem, ille dicet tibi quid te oporteat facere. Quæ verba traetans Aug. lib. de prædest. sancto. c. 7. non sine fide Cornelius orabat. Nam quomodo inuocabat in quem nõ crediderat, sed

si posset sine fide Christi esse saluus, nõ ad eum ædificandum mitteretur architectus Apo. Petrus, qui videlicet illi diceret, quæ oporteret audire, ille inquit, dicit tibi quid te oporteat facere. Et custos carceris quoque apud eundem Lucam Act. ca. 16. Quid, ait, oportet me facere, vt saluus sim? At illi Paulus & Silas dixerunt crede in dominum Iesum.

Præterea, Apo. ad Ro. c. 10. eandem sententiam docet in hæc verba, si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitauit à mortuis saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: dicit enim scriptura. Quicumque in uocauerit nomẽ domini saluus erit. Quo modo ergo inuocabunt eum, in quẽ non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem nõ audierunt? quomodo autem audient sine predicante? & infra. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbũ Christi. Sed duo nunquid nõ audierunt? Et quidem in omnem terram exiit sonus eorũ & c. vides quemadmodum inuocationem Domini, quæ fuit semper in omni lege necessaria, ad inuocationem nominis Christi deflexit Apo. Quæ videlicet nunc opus est, cum iam in omnem terram exiit apostolica predicatio.

Quòd si cui testimonia hæc videntur infirma, huic nos illud obiciemus, quòd Philosophus quidam magni nominis sapienter scripsit, ineptum esse exactam vbique demonstrationem efflagitare. Nam si sacrarum literarum testimonia in hanc rem essent manifesta, qui negasset eum nos nõ temeritatis & erroris, sed hæresis nota inuenerimus.

Habemus præterea symbolum Athanasii, cui nemo sanẽ catholicus refragabitur. Necessarium est, ait, ad æternam salutem, vt incarnationẽ domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Et tandem hæc est fides catholica, quam nisi quis fideliter crediderit, saluus esse non poterit.

Præterea, c. firmiter de summa Tri. & si. catho. vna est fidelium vniuersalis ecclesia extra quã nullus omnino saluatur, sed ille, qui viuit, aut in lege Moyfi, aut in lege naturæ, ignorans fidem Christi, non est pars vnus ecclesiæ catholicæ, ergo nõ saluatur. In concilio quoque Florent. sub

Eug. 4.

Eug. 4. idem explicatius habes Sacrosancta Romana ecclesia firmiter credit, nullos extra catholicam ecclesiam exeuntes, nec paganos, nec iudæos, nec hæreticos, nec schismaticos æternæ vitæ fieri posse participes, sed in ignem æternum ituros, nisi ante finem vitæ eidem fuerint aggregati, tantumque valere ecclesiastici corporis vnitatem, vt nemo quantaseunque elemosynas faceret posset saluari, nisi in catholicæ ecclesiæ gremio & vnitatem permanferit. Idem ferẽ habes extra de hæretic. cap. 3. & in extraua. vnam sanctam de maiestate & obe. Huc etiam pertinet Hieronymi testimonium. 2. 4. q. 1. c. quoniam veteris, & Cypriani. cap. loquitur & c. alienus, & August. c. firmissimẽ. 15. q. 1. & multa alia, quæ refert Cardinalis Turrecrem. lib. 1. ecclesiasticæ summæ. c. 21. Errant igitur, qui noua iam diuulgata lege salutem æternam cuiquam sine explicita fide permittunt. Atque hic error quam longè serpat, non vident. Concedant enim pariter necesse est, sine baptismo in revel inuoto suscepto introitum in regnum celoũ Concilii Trid. sess. 6. repugnante in decret. de iustifi. impii. c. 4. Imo repugnante euangelio, cum ait, nisi quis renatus fuerit &c. Quòd si adultis ea media nunc satis sunt, quæ erant ante legem Christi, non equidem video qua consequentia paruulis remedia legis naturæ, & scripturæ fuerint reuocata: aut fateantur igitur paruulos, cum non adest facultas baptismi saluari, quòd ecclesia Christi non admittit, aut, quòd nos facimus, negent: adultis sine euangelii fide saluem.

Dicant etiam mihi, quibus contraria sententia placet, an Iudæi, ad quos euangelium non peruenit, seruantes legem Moyfi saluentur, an non? Si nõ, habetur id quòd volumus: si etiam, quid ergo præscripta cõcillii Florentini definitio præstat? quid & illa rursus, in quam catholici conuenimus, legalia post euangelii diuulgationẽ, sine interitu seruari non posse, & omnes eiusmodi obseruatores à Christo alienos, & æternæ vitæ minimè fieri posse participes nisi aliquando ab his erroribus resipiscant.

Ad primum verò argumentum, quo terria hæc conclusio vertebatur in dubium, nego equidem consequentiã. Aliud enim

est quòd excusetur quis à peccato nõ credendi in Christũ, aliud quòd sine fide Christi vitæ eternæ beneficium consequatur, vt D. Tho. 22. q. 10. differẽ nos docuit. Condemnabuntur igitur illi, non quia nõ crediderunt in Christum, cum non sit illis euangelium annunciatum, sed propter alia contra legem naturæ peccata. Quòd si linguas eiusmodi legem naturæ serua-re, respondet. Diu. Thom. 3. distincti. 25. q. 2. artic. 1. quæstione, 1. 1. & 2. & artic. 2. q. 1. 2. quòd si quis faciat quod in se est, huic Deus prouidebit, vel per hominem, vel per angelũ, si opus fuerit, & si queras vnde hæc tam extra ordinaria prouidentia, certè: præterquam qd ratione constat, nec enim Deus deficit in necessariis: sacris etiam literis traditur. Act. 8. Angelus rapuit Philippũ ad Eunuchum virũ religiosum. Et c. 10. Angelus apparuit Cornelio viro timẽti Deum, facienti elemosynas, & oranti. Et. c. 16. habes extra Macedonum. Et Ioan. euangelii, c. 1. Cum dixisset erat lux vera, quæ illuminat omnẽ hominẽ veniẽtem in hunc mũdũ, dedit, inquit, eis potestatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius. Et. cap. 12. Cum dixisset Dominus, ego si exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum: respondissetq; ei turba, quomodo dicis oportere exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis? dixit eis Iesus. Ambulate dũ lucem habetis, vt nõ vos tenebræ comprehendant: dũ lucem habetis credite in lucẽ, vt filii lucis sitis: ego lux in mundum veni, vt omnis q. credit in me, in tenebris nõ maneat. Sicut in lege naturæ faciẽti quòd in se erat, & seruanti naturæ legem Deus præsto erat ad reuelandum supernaturalia sine quorum fidei saluari nõ poterat. Sic in noua lege præstanti, quòd in se est lux euangelii resulgebit, quã qui non habet, manet in tenebris, an videlicet iustitiæ sol Christus dominus non illuxit. Et hinc patet responsio ad priorem confirmationem.

Nam ad posteriorem respondetur aliã esse rationem post euangelii plenam inuulgationem, atque antea erat. Siquidem dũ adhuc euangelii vulgaretur, licitum erat Paulo Timotheum circũcidere, purificareq; sese iuxta legis antiquæ præscriptũ cum ceteris Iudæis, quæ tamen eadem nũc

Arist. 1. Eth.

facere superstitio proculdubio esset. Item adhuc euangelij prædicatione currente pueri eorum, ad quos euangelium non peruenerat saluabantur in legis naturæ sacramentis, at nunc temporis nihil catholici recipimus. Abstinerè à sanguine, & suffocato, principio euangelicæ prædicationis non licuit modo, verumetiam necessarium fuit Act. 15. dicitur. At nunc qui ea seruaret, Iudaicæ superstitionis meritò condemnaretur. Sic ego & sine fide explicita à principio statim apostolicæ prædicationis homines seruari poterant, nunc seruari non possunt. Quòd Act. 8. 10. & 16. iam cœpit explicari, dum peculiaris illa, & noua salutis procuratio per insolita media describitur. Nec tamen ego is sum, qui definire valeam quando primum incœpit illud tempus, quo euangelij plenaria prædicatione absoluta est, cum videlicet remediis antiquis penitus abolitis sola euangelicæ legis remedia pro vtrisque, & a Iudeis & paruulis remanserunt. Sed id tamen statuere sine dubitatione possum neminem, cui fides Christi explicata desit posse nunc temporis salutem adipisci.

At enim cum dupliciter intelligatur salus altera æterna, ad quam iusti post hanc vitam venient, altera qua in præsentia sanatur homines à peccato, vel originali, vel actuali, faciliè nobis tribuent viri docti, si sine fide Christi nulli vnquam mortaliū æternam concessam esse salutem, illud tamen etiam num à doctis hominibus in dubium reuocatur, an sine Christi fide possit homo à culpa sanari.

Afferunt autem ad noui dogmatis confirmationem, D. Tho. primum auctoritatē. 12. q. 89. arti. 6. ubi tenet esse non posse veniale peccatum cum solo originali. Quòd idem Innocentius superius supponit in cap. maiores extra de bap. 6. sed adhuc quaritur. Et concil. Florent. in decreto de vnione Græcorum inquit. Illorum autem animas, qui in peccato mortali, vel solo actuali decedunt, mox in infernum descendere.

Huius verò conclusionis causam Diu. Thom. iam reddit, quòd cum vsum rationis habere puer cœperit, primum quod illi cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso. Et si quidem se ordinauerit ad debitum finem, per gratiam consequetur re-

misionem originalis peccati. Si verò non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter non faciens quod in se est, hætenus ille.

Ex his D. Tho. verbis ratiocinantes, fieri potest, inquit, ut primo tempore vsum rationis puer non modò Christum, sed ne Deum quidem agnoscat, ut pote apud barbaros sine vlla religione notitia vt, diuini nominis educat. Is ergo, vt faciat quod in se est, satis erit si se conuertat in honestum finem naturæ ratione comprehensum. Sed tunc ille mortaliter non peccat, cum benefaciat pro ætate, & institutione, quam habet, nec est in solo originali, vt D. Thoma. auctore nos habemus, ergo cōsequetur gratiam sine cognitione Dei, ac proinde sine fide Christi.

Præterea, quoniam hæc virgere angustius volumus, vt D. Tho. 22. q. 1. art. 1. docet, infidelitas nullum peccatum est in iis, qui de rebus fidei nihil penitus audierunt. Cognoscat itaq; puer prima deliberatione aliquid esse honestum, aliquid contra turpe, statuatq; sese honestam viuendi rationem sectaturum, inhonestam repudiaturum, quemadmodum de Hercule in somno, ferunt fabulæ. Iam quæro num ille peccet? Minimè verò gentium, non enim peccatū infidelitatis, vt ex illa. q. 10. patet, nec peccatum omissionis cum conuertat se in honestum finem, quantum ei per scientiam, & ætatem licet. Est igitur in gratia, si Diu. Tho. autorem sequimur.

Præterea, vt vrgentius idem instantiusq; premamus, fides ex auditu est, auditus autem non est sine prædicante, quod Apostolus ad Roma. cap. 10. tradit. Non ergo potest puer statim à principio vsum rationis fidè habere sine prædicatore, at nò est præsto, vt supponimus prædicator, q in ipso videlicet temporis articulo credenda proponat, ergo iuxta D. Th. sententiam, puer ille citra fidè actum iustificabitur? Faciamus in super, vt primus actus pueri vteniens ratione sit velle accipere baptismum: quia, scilicet, vidit pueros alios a sacerdote baptizari, cuius rei exemplum habes. 10. hysto. eccle. lib. cap. 14. referturq; à gratia. 1. q. 1. cap. spiritus sanctus de pueris baptizatis ab Athanasio puero. Tunc ergo cum baptizatus non ponat obicem, recipit

pit gratiam, recipit autem sine fide. Nihil ergo vetat, vt homo citra fidem iustificetur.

Præterea, in quocunq; temporis puncto atque momento potest homo iustificari, sed non in quocunq; potest cognoscere Deum secundum ordinariam, & moralem potestatem. Igitur sine Dei, & Christi fide possumus à peccato sanari, ac remissionè peccatorum consequi.

Adde huc quòd vt Apostolus ad Roma. 2. dicit, Gentes, quæ legem nò habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt: qui ostendit opus legis scriptum in cordibus suis. Sed factores legis iustificabuntur, vt eodè cap. Apo. ait, ergo sola cognitione naturali potest homini obuenerè iustificatio: vnde & D. Tho. in commentariis super hunc ipsum locum, naturaliter, inquit, id est, per legem naturalem ostendentem eis quid sit a gendum, & tamen non excluditur gratia ad mouendum affectum. Hætenus D. Th. Non ergo exigitur gratia ad mouendum intellectum, vt homo iustificetur, sed per solam naturæ rationem potest iustificari.

Præterea, non est necessaria alia cognitio vt quis accedere possit ad Deum, nisi qua intelligitur Deus esse, & esse remunerator inquirentium se. At vtraq; habetur ex lumine naturali, ergo si quis habens demonstrationem diuinæ ergo hominè proiudiciæ, atque iustitiæ, ad Deum accesserit, sine fide gratiam poterit consequi, nò enim credit, sed scit Deum esse, &c.

In huius rei explicationem sit prima conclusio. Erroneum est, atque adeò forsitan hereticum, asserere quemquam aditum sine actu fidei per solam naturæ cognitionem iustificari. Nam & sacri doctores vnanimi consensu reclamant, & arcanæ literæ contra pugnant.

Ambro. in primis in illud. 1. ad Timo. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri, conditio, inquit, lateat, si accedat ad eum: fides est enim, quæ dat salutem, quam nisi mens tota susceperit voluntate, nò solum nil proderit, sed & oberit. Fidei enim gratia hanc habet potestatem, vt deuotus sibi diuinam infundat medelam, indeuotis verò conferat morbum per quem totus homo intereat, & 1. li. off. c. 29. fidè, ait esse iustitiæ fundamentum. Et ad Demetriadè

epist. decimi li. 84. quòd scientia naturali ingenio & indultria comparata non sufficiat ad animi salutem ostendit ex illo, ubi sapiens? ubi scriba? nonne stultia fecit Deus sapientiã, huius seculi. 1. Corin. 2. & ex illo ad Roma. 1. qui cum cognouissent Deum, &c. Quòd autem scientia, quæ ad salutem animi satis est à Dei gratia, & munere promoueat, ostendit, ibidem ex Prou. 2. Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia, tunc intelliges iustitiam, & iudicium, æquitatem & omnem semitam bonam. Et. 1. ad Cor. 12. Nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spiritu sancto, & diuisiones gratiarum sunt, &c. 2. Corint. 3. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & Hier. 9. Non gloriatur sapiens, &c. Et Psal. 88. Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, quoniam gloria, &c. Et ne quis possit refragari legat librum primum de vocatione gentiū, ubi hæc sententia manifestissimè cōprobatur. Fides, inquit. c. penulti. Quæ bonæ voluntatis, & iustæ actionis est genitrix, quò ipsa fonte nascatur Apostolus Paulus exponat, &c. Probat autem multis ex locis fidem esse donum Dei, &c. & c. vlti. Abundè, ait, demonstratum est fidem, qua iustificatur impius, nisi ex Dei munere non haberi, & ad hoc donari, vt principium possit esse meritorum. Subdit deinde illud ex Psal. 42. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerit, &c. Et Prouerb. 8. Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo, & Hier. 10. Scio Domine: quia nò est hominis via eius, nec viri est, vt dirigat gressus suos. Dirigere autem gressus ad intellectum deliberantè pertinet, vel, vt verbis Ambrosij vtar, ad rectã sapientiã, & Hier. 24. Dabo eis cor vt sciant me. Et Ioan. 6. Erunt omnes docibiles Dei, omnis, qui audiuit à patre & didicit, venit, ad me, &c. libro denique. 2. de voca. Gen. cap. 1. Dubitandum, inquit non est ad ipsam cognitionem veritatis, & perceptionem salutis neminem nisi ope diuine gratiæ peruenire. & capitulo. 2. Cum nemo nisi gratia Dei iustificatus fuerit per spiritum fidei. Quis ambigat eos, qui de quibuscunque nationibus quibuslibet temporibus Deo placere potuerunt.

SECUNDA PARS.

spiritu gratiæ Dei fuisse discretos, &c.

Christo lib. Homi. de fide & lege nature ante opera primùm ait, fides inducenda est. Eum enim, qui operatur iustè, sine fide nō possum probare viuum fuisse. Nullus sine fide vitam habuit, &c. Et Homi. 32. in Ioa. Vbiq; fide nobis opus est, bonorū mater, salutis medicina, sine qua nulla magnarum rerum doctrinam percipere quisquam potest. Id ipsum in commentariis quidem super epistolam ad Ro. sæpe tradit, sed Homi. 2. vel maximè Diuus August. disertissimè eadem sententiam profertur lib. 83. questionū. q. 67. li. de corr. & gratia cap. 2. & 7. de gratia. Et libe. arb. cap. 7. de spiritu, & lite. capit. 29. 30. 31. & li. 1. retract. ca. 23. & super Ioan. tract. 25. & 26. in illud, nisi manducaueritis, &c. & super Psal. 13. 31. & 67. ne epistolæ ad Op. tatum verba etiam atq; etiam resumamus.

Hiero. ad Ephe. 3. in illud, habitare Christum per fidem in cordibus vestris: habitatio, inquit, ista per exordiū fidei fabricatur. Et ad Gala. 3. in illud, itaq; lex pedagogus noster fuit in christo, &c. omnes enim filij Dei estis p fide, Deo nos generat ait, non lex abolita, sed miter fides. Præter testimonia verò, ea quæ retulit Ambrosius ex sacris literis multa.

Primum, conclusio hæc demonstratur ex tota epistola ad Roma. Cuius precipuum argumentum, atque adeo scopus, & finis est ostendere, nec nature, nec scripturæ legem iustitiam Dei præstare sed solam fidem. Vnde & 1. capit. adducitur illud ita bac secundo. Iustus ex fide viuet, que si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. At si quis sine fide iustificaretur, iam iustus aliquis non ex fide viueret, sed ex naturali ratione. Quod cum Apostolo Prophetaq; pugnat, & cap. 3. iustitia Dei secundum fidem in omnes, & super omnes. Vt retro citauimus, & cap. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ac proinus subdens illud: beatus, vir, cui non imputauit dominus peccatum, docet Apostolus beatitudinem hanc, siue in circuncisione, siue in præputio per fidem hominibus obuenire. Inde verò capit. 5. colligit, iustificati ergo ex fide pacè habeamus, &c. & cap. 8. Quos prædestinauit, hos vocauit, & quos vocauit, hos etiam iustificauit, & quos

iustificauit, hos & glorificauit. Primus ergo prædestinationis effectus vocatio est, quæ videlicet iustificationem antecedit, vt glorificationem iustificatio. At vocatio ad aures refertur, quibus fides percipitur. Certè paulus, vt in summa dicam, nullus in epistolis suis Dei filios nisi per fidem agnoscit nullos nisi ex fide semen Abraham, & secundum promissionem heredes admittit. Non aliam quàm iustitiam fidei cōcedit, si quidem iustitia apud Deum sit, nō apud homines: nam per naturalem, aut scriptam legem apud homines iustificari homines possit, apud Deum, si Paulo credimus, non possunt.

Deinde hæc conclusio probatur ex eadem Apostolo ad Heb. 11. Vbi fides definitur esse substantia, id est, fundamentum rerum sperandarum. Quòd si naturalis ad iustificationem satis est, iam profectò aliud fundamentum ponitur præter id quod positum est. Et præterea cum Apostolus eo capite docere veller omnes iustos antiquos per fidem operatos esse iustitiam, fide, inquit Enoch translatus est: testimonium enim habuit placuisse Deo, sine fide autem impossibile est placere Deo. Accedentem enim ad Deum oportet credere. Quo ex loco certissimum sumitur argumentum. Nam Enoch in sacra scriptura fidem habuisse non legitur, sed solum placuisse Deo. Monstrauit igitur Apostolus Enoch etiam fidem habuisse, quia placuit Deo, cui sine fide placere est impossibile. Quòd verò sermo de actu fidei sit, vel manifestū est, cum euestigio causam Apostolus reddat. Accedentem enim ad Deum oportet credere. Quamobrem parum apta eorum expositio est, qui tradunt Apostolum hic loqui regulariter, & in communi quasi plerunq; ita contingat, verba nāque aliena nobis sæpe permitimus, ne in scholastica disputatione eloquentiæ laudem affectare videamur: puerile quippe est res theologicas ornate dicere velle.

Eorum itaque interpretatio parum cōgrua, est, si argumentum Pauli cohæret. Etenim si vel rarò id accidere potest, vt quis sine fide placeat Deo (cum interim per solā naturæ scientiā possit) dicitur Enoch ex illis esse, qui naturali ingenio ducti iustificati sunt: ita vel Apostoli ratiocinatio nullius penitus est momenti: vel assertio, quæ

RELECTIO NIS.

tio, quæ fingit aliquem sine fide placere Deo, est erronea.

Præterea, Sapientia. 9. Da mihi, inquit, sedium tuarum asilictricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis. Quoniam homo infirmus sum, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua in nihilum computabitur. Mitte illam de cœlis sanctis tuis, vt mecum sit, & mecum labore. Et sciam quid acceptum sit apud te omni tempore, & deducet me in operibus meis sobrie, & erunt accepta opera mea. Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Cogitationes enim mortalium timida, & incerta prouidentia nostræ. Corpus enim, quod eorum rumpitur aggrauat animam, & deprimit sensum, multa cogitationem terrena inhabitatio. Et difficile æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore, quæ in cœlis sunt autem quis inuestigabit, nisi tu dederis sapientiā, & miseris spiritum sanctum tuum de altis? Nā per sapientiā sanati sunt, quicūq; placuerunt tibi domine à principio? Est ne igitur, qui post aded clarum irrefragabileq; veritatis testimonium audeat veritati refragari? ecce sapiens, quod nos asseruimus manifestissimè, docet, non fac esse mortaliū cogitata humanaq; consilia ad animi salutem, nisi spiritus sancti dono cœlestis, Homini scientiam conferat, scientia videlicet illa salutis plebi Dei data in remissionem peccatorum ipsius.

Quid si illud adiciam quod à concilio Mileuita. capit. 4. refertur in hec verba? quicūq; dixerit gratiam Dei in qua iustificamur, ob hoc nos iuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis datur, vt sciamus quid appetere, quid fugere debeamus, nō autē per illā nobis præstator, vt quod faciendum cognouerimus, etiam diligere, & facere valeamus, anathema sit, cum sit vtique donū Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus. Non ergo iuxta conclusiōnem gratia dei solum requiritur admouendū affectum, sed admouendum etiam intellectū. Quod ex Psal. 93. cōcilium probat, qui do-

cet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum: quoniam vanæ sunt. Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.

Concilium verò Carthagi. in episto. ad Innocentium refert in huius rei confirmationem illud ex. 2. ad Cor. 8. Nō sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.

Item Cælestinus Papa in episto. ad omnes Galliarum episcopos. c. 9. vbi de fide contra Pelagianos decernit. Ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero, inquit, operatur arbitrio, vt sancta cogitatio, pium cōsilium omniumq; motus bonæ voluntatis ex Deo sit. Ad hanc em̄ professionem Papa Zozinus nos instituit inueniens. Quod tempus interuenit quo Dei non egeamus auxilio, in omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor, & protector orādus est. Superbum est enim vt quicquam sibi humana natura presumat, & c. 12. Ecclesiasticis ex diuina sumptis autoritate documentis omnium bonorū affectuū, & omnium studiorū, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deū fatemur autorem & non dubitamus ab ipsius gratia omnia hominis merita proueniri. Quo vtique auxilio non aufertur liberum arbitrium sed liberatur, vt de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente sit prouidū. Igitur catholicum nō est, vt. c. 13. eiusdem epistolæ cōcluditur, quod prefixis sententiis apparuerit esse contrarium & ratio, nisi me coniectura decipit, palmaria est. Nā vel homo cum primū ad vsum rationis peruenit, de sine naturali deliberat, vel de supernaturali: si de naturali, certè vt est verū proportionatū intellectui, ita est quodque bonum voluntati proportionatum. Quare voluntas naturæ bonum appetere potest naturaliter, quemadmodum intellectus naturale verum potest naturaliter intelligere, cum igitur puer ille recte de sine naturæ deliberans: nanque ducem sequens velit quod natura prescribit, non peccat, sed facit quod in se est, quare iuxta aduersariorum opinionem iustificabitur, primamque gratiam ex puris naturalibus cōsequetur, quod sine dubio erroneū est.

B 3 In vo-

Sin verò deliberatio de sine supernatura-
li sic cognitio, erit supernaturalis, quã non
fidem appellamus.

Præterea, si cognitio naturalis possit
esse primum iustificationis exordium, nã
ex nobis esset primum naturę iustificatio-
nis initium, quod Pelagiani docuerunt.
Quod si hæc antiqua præsidia non habere-
mus aduersum nouam commenticiã sen-
tentiam, synodus tamen Tridentina abun-
dè nobis & auxilium & præsidium ferret
sessione sexta, capite quinto, sexto, septi-
mo & octauo decreti de iustificatione im-
pii. Nam cap. septimo expresse definit si-
ne fide nulli vnquam iustificationem con-
tigisse. Et cap. octauo addit hæc verba:
cum verò Apostolus dicit iustificari ho-
minem per fidem, ea verba in eo sensu sunt
intelligenda, quem perpetuus ecclesiæ ca-
tholicæ consensus tenuit expressitq;, scili-
cet, vt per fidem iustificari dicamur, quia
fides est humane salutis initium, funda-
mentum, & radix omnis iustificationis si-
ne qua impossibile est placere Deo, & ad
filiorum eius confortium peruenire. Ha-
cenus synodus Trinden. Cum Christiana
igitur fide pugnat, qui salutem vitamque
animi cuiquam sine fide tribuit. Omnibus
enim Apo. intonat, gratia estis saluati per
fidem, & hoc non ex vobis, Dei nanque do-
num ad Ephe. 2.

Secunda conclusio, ad peccati siue ori-
ginalis siue mortalis remissionem fides in
Christo explicita vel implicita est, ac fuit
necessaria.

Non est autem hæc secunda tam certa,
& explorata quàm prima, sed eam negare
non video qua ratione possit esse tutum,
certè ne quid amplius dicat, periculosum
& temerarium est.

Primum enim August. ita definit, eum
tamen aliis locis plurimis, tum maximè e-
pistola illa. 17. ad Opotatum, cuius verba
quoniam retro posuimus nō sunt hoc nō-
bis loco resumenda. Diuus etiam Thomas
ad Heb. 11. lect. 2. Dicit peccatū primi pa-
rentis nemo potuit, inquit, saluari à reatu
culpe originalis, nisi per fidem mediatoris
explicitam vel implicitam. Diuus quo-
que Christo. Homil. illa de fide, & lege na-
ture idem tenet.

Id etiam testimonium scripturam licet ar-
-

corroborari potest. Ad Colocen. 1. Di-
gnos nos fecit in partē sortis sanctorum
in lumine, & eripuit nos de potestate te-
nebrarum, & eripuit nos de potestate filii di-
lectionis sui in quo habemus redemptio-
nem, & remissionem peccatorum. Et in-
fra, placuit per eum reconciliare omnia
pacificans per sanguinem crucis siue
quæ in cœlis &c. At sanguis Christi non
communicatur hominibus nisi per fidem
vel sacramenta fidei. ergo &c.

Præterea, ad Galat. 3. Omnes filij Dei e-
stis per fidem, quæ est in Christo Iesu, &
capit. secundo. Scientes quod non iustifi-
catur homo ex operibus legis, sed per fi-
dem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu
credimus, vt iustificemur ex fide Christi.

Item ad Roma. 5. iustificati ergo ex fide
pacem habemus ad Deum per dominum
nostrum Iesum Christum, per quem habemus
accessum per fidem in gratiam istam
in qua stamus, & capit. quarto. Credidit
Abraham Deo, & reputatum est illi ad iu-
sticiam: non est autem scriptum tantum
propter ipsum, sed & propter nos, qui-
bus reputabitur credentibus in eum, qui
suscepit Iesum Christum dominum no-
strum à mortuis qui traditus est &c. Et
capit. 3. Manifestabitur, iusticiam Dei per fi-
dem, inquit, Iesu Christi in omnes & su-
per omnes, qui credunt in eum, non enim
est distinctio. Omnes enim peccauerunt,
& egent gloria Dei, iustificati gratis per
gratiam ipsius, per redemptionem, quæ
est in Christo Iesu quem proposuit Deus
propitiorem per fidem in sanguine ip-
sius propter remissionem præcedentium
delictorum. Et ratio est in promptu: sicut
enim est mediator Dei & hominū Deus
& homo Christus Iesus ad glorificatio-
nem, ita quoque mediator est ad iustifica-
tionem. Quare sicut per fidem in Chri-
stum glorificamur ita per eandem oportet
iustificari.

Verum exinde magna quæstio nobis
oritur, an euangelio promulgato fides ex-
plicita Christi sit ad iustificationem homi-
nis necessaria. Nam si testimonia, quæ nunc
retulimus, exponi de fide explicita, vel
implicita possunt, qua ratione eum affer-
runtur eadem aliæque similia, vt probetur
Christi fides post euangelii diuulgatio-
nem

21.

nem ad æternam salutem necessaria de fi-
de explicita, vel implicita poterunt expli-
cari. Quo fiet vt arguenda, quæ retro se-
cimus ad eam conclusionem corroboran-
dam per hanc expositionem eludantur.
Auetur verò quæstionis huius difficultas,
ex eo quod habetur Ioan. octauo. Si
non credideritis quia ego sum, in peccato
vestro moriemini: nemo igitur à peccato
iustificabitur nisi credat Christum esse
Deum.

Item vt filij Israel à serpentum morsu-
bus sanarentur, oportebat eos in statuum
serpentinum aspiceret. Ergo vt à peccato-
rum vulnere quis sanetur, opus est crede-
re in Iesum Christum, vt habetur Ioan-
ne 5. 3.

Præterea. 1. Ioã. 5. qui habet filium Dei
habet vitam, qui non habet filium Dei vi-
tam non habet. Habere autem filium est
credere in filium, vt in eo. c. dicitur: Ne-
mo itaque sine fide Christi in euangelio vi-
uificatur.

Præterea, Bonif. 8. in extra. vnam san-
ctam, vnam inquit, sanctam ecclesiam ca-
tholicam & apostolicam firmiter credi-
mus, extra quã nec salus est, nec remissio
peccatorum, in qua vnus est dominus, vna
fides, vnum baptisma. Non ergo sine fi-
de explicita Christi homini extra ecclesiã
constituto, scilicet Iudæo, vel Pagano pec-
cata remitti possunt.

Adde huc illud. 1. Cor. 3. Fundamentum
aliud, nemo potest ponere præter id,
quod positum est, quod est Christus Ie-
sus, id est, Christi fides, per quam Iesus ha-
bitat in cordibus, vt glossa ibidem expo-
nit. Et Greg. 1. q. 1. eum Paulus dicat fun-
damentum aliud &c. consequenter pro-
bat, quod vbi Christus non est fundamē-
tum, nullius boni operis potest esse super-
ædificatio.

Adde rursum & Christo. Homil. de fi-
de, & lege naturæ hisce verbis differen-
tem. Sicut hominibus opus est primum,
vt præcedat vita deinde sequatur alimen-
tum, ita necessarium, vt præcedat vitam
nostram spes in Christum, quæ postea pa-
scenda bonis operibus. Et vis planè vide-
re, quod opera sine fide nō viuificant. Te-
stimoniū bonū habuit Cornelius de elec-
tione syna & præcipio, sed Christum igno-

rabat, Deum quidem credens: sed quia bo-
na quidem erant opera, sed mortua eò quod
fidem, scilicet Christi non habebant, mit-
titur angelus &c.

In concilio tandem hoc Tridenti. sess.
sexta decreti de iustificatione impii capi-
quarto videtur esse definitum in hæc ver-
ba. Translatio à statu in quo homo na-
scitur filius primi Adæ in statum gratiæ,
& adoptionis filiorum Dei post euange-
lium promulgatum, sine lauacro rege-
nerationis, aut eius voto fieri non po-
test. Quod etiam capite sexto declaratur
apertius. In primo etiam decreto. 4. sess.
eiusdem concilii ita dicitur. Vt fides no-
stra catholica, sine qua impossibile est pla-
cere Deo &c. Fides autem nostra catho-
lica sine controuersia Christi fides expli-
cita est. Et inferius: Si quis originale pec-
catū, vel per humane nature vires, vel per
aliud remedium asserit tolli, per meritū
vnius mediatoris domini nostri Iesu Chri-
sti, aut negat ipsum Christum Iesu meritum
per baptismi sacramenti tam adultis quàm
paruulis applicari, anathema sit. Quia non
est aliud nomen sub celo datum homini-
bus in quo oporteat nos saluos fieri. Vnde
illa vox: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit
peccata mundi. Et illa, quicumque baptiza-
ti estis Christum induistis. Hactenus syno-
dus.

Quod si post adeo firma testimonia ra-
tio quicquam confirmare valet, illa certè
non est omnino pessima, quod sicut paru-
ulis post euangelii promulgationem pro-
testatio fidei in Christum implicita nō est
ad salutem, & remissionem peccati origi-
nalis, sed fidei Christianæ explicita pro-
fessio requiritur, qualem baptismus conti-
net: sic ad remissionem peccati in adultis
iam euangelio promulgato nō sat erit Chri-
sti fides implicita. Explicatiora sunt siqui-
dem remedia salutis in euangelica lege,
quàm erant in lege aut naturæ, aut etiam
scripturæ.

His tamen non obstantibus (salua sem-
per ecclesiæ Romanæ autoritate, cuius
censuræ nostra omnia scripta & dicta vo-
lumus esse subiecta) sit tertia conclusio.

Ad remissionem peccati vel originalis,
vel actualis ante baptismum non requiritur
etiã nunc fides euangelii explicita. Cor-
nelius

nelius nāq; iustificatus erat antequā Christi fidē acceperit. Id autem quoniam a qui hūīlām proteruē negatur, ostenditur imprimis D. Tho. testimonio. 22. q. 10. art. 4. ad. 3. deinde sacra scriptura testatur eū ante fidē Christi fuisse virū religiosum, ac timētē Deum, quā verba de inimicis Dei nullo modo dicerentur. Petrus quoq; ait: in veritate comperio quōd non est personarū acceptor Deus, sed in omni gēte qui timet Deū & operatur iustitiam acceptus est illi. Appellatus verō Cornelius ante fuerat vir iustus, ac timēs Deū. Ergo acceptus erat gratiūq; Deo priusquam in Christi explicite crederet. Atq; idē ferē argumētū est de Eunuchō Act. 8. & Lidia purp. c. 16. Idem ergo nūc etiā euenire poterit, vt per solā fidem in Deum homo iustificetur, & quærat mox à Deo salutē, quā est per Christum Iesum.

Præterea, fidē explicitam Christi Deus in noua lege non communicat sine prædicantē, vt patet ex Apo. ad Rom. 10. sed in quolibet momento homo, qui credit in Deū potest iustificari, nō autem in quolibet potest habere prædicatorem, qui de fide Christi instruat eum, ergo &c.

Præterea, D. Tho. id tenet, 3. p. q. 69. ar. 4. ad. 2. in hęc verba, Remissionē peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundū quōd habet baptismū in voto, vel explicite, vel implicite. Ita ante baptismū Cornelius, & alii similes cōsequuntur gratiā, & virtutes per fidē Christi, & desiderium baptismi explicite, vel implicite &c. Ac re verā inter autores nullū equidē legi, qui huic cōclusioni refragaretur, nedū illā tēquā aut hereticā, aut erroneam, aut scādalosā exploderet. Ego verō & opto redargui me, & ea, quæ discepto differere malo quā iudicare. Cumq; nec studio certādi, nec ostentandi ingenii gratia, sed ea si veri reperēdi disputationē hęc, aliasq; suscipiā, si quis melius sentiat, huic ergo libenter & aures & animū accommodaueo.

Ad argumenta igitur, quæ in hanc certā cōclusionem facta sunt, ordine suo respondemus.

Ad primum, non esse eādē rationem etiam euangelio promulgato de remissionē peccatorum, & æterna finaliq; salute. Nō enim omnia, quæ ad hanc cōsequendam

exiguntur, ad illā alteram sunt necessaria. Eō quōd illa, vt modō dicebamus, in temporis pūcto cuiq; adest faciendū quod in se est, hęc verō secundum diuinæ procuratoris ordinem p media quædam tēporaria, & successiua administratur. Quocirca nil mirū est si eadem etiā testimonia ad iustificationē huius vitæ momentaneam, relata de fide in Christum implicita intelligantur, relata verō ad futurę æternæ vitæ salutem, intelligantur de fide explicita.

Ad secundū, posteaquā euangeliū Christi fuerit annūciatum, vt illis erat, quibus Dñs loquabatur, fatemur prorsus sine euāgelii fide nec peccata quidem posse remitti. Secus tamen priusquam homini Christus Dominus fuerit predicatus.

Ad tertium, perfecta sanatio vulnerū, quæ à serpente accepimus tunc erit, cum alligauerit Dominus vulnus populi sui & percussuram plagē eius sanauerit, vt Esai. 30. dicitur, hoc est in resurrectione. Huius autem resurrectionis gloriam, & salutem nemo sine Christi fide explicita cōsequitur.

Quōd autem de hac consummata perfectaq; salutē Dñs loqueretur patet Ioā. 3. Sicut Moyses &c. vt omnis, qui credit in eū non pereat: sed habeat vitam æternam. Et eadem penitus intelligentia quartū argumentum facile diluitur. Vitam æternā, inquit, dedit nobis Deus, & hęc vita in filio eius est &c.

Ad quintum, prius dico q̄ extra sanctā ecclesiam tradit Bonifacius nō esse remissionem peccatorum: quia nullū est sacramentum aut naturalis, aut scriptę legis, siue pro paruulis, siue p adultis in quo peccata remittantur: constat siquidem hereticos, Iudęos atq; Paganos, qui in forma ecclesie baptizāt paruulos suos, peccatū origināle remittere salutēq; cōferre: sed quoniam hoc per sacramentū ecclesie fit, licet illi sint extra ecclesiam, nō proinde extra ecclesiam salus est remissio ve peccatorum.

Posterius responderetur quōd Bonifacius loquitur de remissione peccatorum, quæ per ecclesie sacerdotis autoritate clauium exhibetur. Nulla est enim extra ecclesiam iurisdictio, nulla facultas remittendi peccata, sed vbi primum quis ab ecclesia egreditur hanc potestatem amittit. D. Aug. in enchiri. c. 65. vbi & iam aliā expositione.

sitionem insinuat, vt videlicet extra ecclesiam nō sit remissio peccatorum perfecta per quam vitam æternam consequamur, sed priores responsones præstabiliores sunt.

Ad. 6. qui implicite credit in Christum, Christum habet fundamentum, quale habuerunt Cornelius & Eunuchus, habitabat enim Iesus per fidem in cordibus eorum priusquam in Christum explicite crederent.

Septimum argumentum, sententiam nostram non modō non refellit verum etiam confirmat, nam Christus de vita æterna expressē loquitur, idēq; mortua Cornelii opera vocat quia sine fide Christi explicita æternam vitam præstare non poterat, alioqui viua opera erant, quæ vt idem ait, placebant Deo.

Ad octauum, vel ex eo liquet concilium de æterna vita, translationēq; in filios Dei perfecte, sermonem facere, quod adducit in propriæ sententię confirmationem, illud ex euangelio, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei, & hinc patet quid ad alia eiusdem concilii testimonia respondendum sit.

Ad rationem vltimo loco adiectam respondeo, adultorum, ac paruulorum non per omnia currere similitudinem. Quæ in eo quidem par est, quōd sicut paruuli sine sacramento baptismi non saluantur, ita nec adulti sine baptismi saltem desiderio: at iustificatio, siue remissio peccatorum, non æquē obuenit paruulis atque adultis, vt sep̄ iam diximus.

Nunc verō ea sunt argumenta refutanda, quæ contra primam, & secundam conclusionem conformauimus, scilicet, vt ostenderemus sine fide Christi, imō sine fide Dei posse hominem iustificari. Et quidem cum D. Tho. primum auctoritas, nobis opponitur, id nos statuimus. D. Thomæ commentum hoc nouum, assignari, nec debere, nec posse, sententiam, quippe cōtrariam multis locis apertissime docuit, vt. 12. questione. 113. articulo. 4. 22. questione. 10. articulo. 4. ad. 3. ad Rom. 10. lect. 3. ad Heb. 10. lect. 4. & 11. lect. 2. quo pestremo loco Caietanus nobiscum sentit & in commentariis super epistolam ad Romanos capite. 3. Ne quis cum

existimet in hac re aut à Diuo Thoma aut à veritate potius chatolica dissidere.

Igitur illa opinio Diui Thomę quā. 12. questione 89 tenet, probabilis quidem est, adultum enim cum solo posse originali decedere, communi fidelium sensui videtur aduersum, libum nanque paruulorum admittimus, non adultorum. Sed non est tamen vsque adeo certa, vt non sit in procliuam eam infirmare, cum aduersum certam firmamque veritatem adducitur.

Deinde argumentum quo Diuus Thomas vtitur illa opinione suadenda consentaneum, & congruum est, non demonstratum, congruentia verō argumenta, si ad viuum referentur: sepe reperiuntur infirma. Quare nec Diuus. Tho. accipit illud antecedens tanquam firmum, scilicet, facienti quod in se est pro naturę viribus, Deum in eodem illico momento conferre gratiam gratum facientem, per quam homo iustificatur. Posset enim cum Duran. verisimiliter dici. 4. distinctiōne 4 questione 7 non oportere statim vt puer rationis naturalis dictamen sequatur per gratiā Dei iustificari, sed sat esse si proxime, vel etiam post aliquam moram temporis secundum diuinæ prouidentię moderationem iustificetur, quo quidem intervallo egregiē poterit de rebus super naturalibus erudiri, easq; tenere per fidē. Ad hęc, quod paulō ante dicebamus, nec resumere modō piget. Sicut ad iustificationem voluntas boni naturalis non sufficit, ob id namq; auxilio speciali indiget, ita quoq; cognitio veri naturalis non est idonea.

Nempe inter actus voluntatis, & intellectus proportio est, quoniam enim voluntas nō fertur in in cognitū, vt elicit actū naturalem cognitio naturalis antecedit vt autem a ctione habeat supernaturalē, requirit ante notitia supernaturalis, quod D. Tho. 3. contra gen. ca. 12. disertissime tradit. Nō igitur. Diuus Thomas. secū ipse pugnans gratiam solum requirit ad mouendum affectum in iustificatione impii, verum etiam ad mouendum intellectum: quare in hunc sensum facienti quod in se est, per naturę duraxat vires, Deus non denegat gratiam, quia præsto adest gratuitū Dei auxiliū mouen-

tis hominem, & ad cognoscendum, & ad amandum finem supernaturalem.

His ita constitutis ad primum argumentum dupliciter responderi potest. Prius quod Deus puero deliberanti etiam circa vitam honestam accurret non solum mouendo affectum, verum illustrando quoque intellectum. Nam quemadmodum naturalis ratio in illo principio, Deus est remunerator inquirentium se, eam certitudine non praestat, quae videlicet opus est ad statuum contineadumque in officio hominis animum, cogitationes enim mortaliū, timidae, & incertae prouidentiae nostrae, ita profecto, vt puer recte firmiterque deliberet de honesta vita ducenda, pueriles illae naturae cogitationes non sufficiunt. Sed confirmatur, & illustratur puer rationi quodam lumine ab eo, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Atque id est, quod Paulus ait, non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis &c. Vt diuus Augustinus de gratia, & lib. arb. cap. 7. docet. Id demum est quod Propheta dixit, qui docet hominem scientiam, Dominus scit cogitationes hominum quoniam vanae sunt.

Vnde & si. D. Thomas intelligatur de ordinatione ad debitum finem naturalem, vt de veritate. q. 1. 4. art. 11. ad primum sententia videtur intelligendus tamen est non de ordinatione, quae per naturam fit, sed quae fit per gratiam, vt loco citato. 12. dicitur, si ordinauerit se, inquit, ad debitum finem per gratiam. Etenim licet fidei lumen per se loquendo detur propter supernaturalia, quae non videntur, tamen etiam est necessarium propter quaedam naturali lumine cognoscibilia, vt ea, scilicet, firmitate teneantur, quae ad rectam vitam confirmandam exiguntur. Ob id quippe scriptum est: da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Iuxta hanc vero rationem solutione puer ille iustificaretur sine fide explicita Dei, non tamen sine fide.

At nos multo sanius credimus, ad iustificationem fidem Dei explicitam esse necessariam. D. Tho. 12. q. 113. art. 4. Augustinus in illud Psalmi. Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Et libro de vera innocentia. Concilio Tridentino in decreto de iustificatione impit. c. 6. adducit in hoc Apostoli ad Hebr. 12. Sine fide impossibile est placere de-

Cuius rei causam reddens: Accedente enim ad Deum, inquit, oportet credere quoniam est, & quod remunerator est inquirentium se. In secunda item conclusione nos offendimus fidem saltem implicitam Christi ad iustificationem esse necessariam, quae intelligi non potest, nisi credatur Deus per gratiam suam hominum iustificator.

Item peccatum mortale sine contritione nulli remittitur: contritio autem hoc est dolor de peccatis propter Deum, sine Dei cognitione nulla est, remissio igitur mortalis saltem peccati, Dei notitiam praerequirat.

Commodior est itaque solutio posterior, qua dicimus eiusmodi puero deliberanti fidei lumen protinus affulgere, sicut autem lumine naturae nil prius ostenditur quam primum naturae principium, scilicet, quod liber est, vel non est: ita fidei lumen sciam omnino demonstrat Deum esse, quod primum fidei principium est. Nec talis illuminatio miraculosa est, imò regularis est diuinae prouidentiae: cum, scilicet, mouet homines ad finem supernaturalem. 3. sen. D. Tho. 12. q. 2. art. 1. q. 1. ad 1. & 2. Sapientia per nationes vniuersas in animam se transfert, & amicos Dei, ac Prophetas constituit, attingit enim a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Quod si obiciatur cognitio Dei non aduenire hominibus, nisi magno & longo tempore, atque discursu, respondeo verum esse si de notitia dei naturali sermo sit: nam ad supernaturalem tempus non exigitur, certe non illud adeo longum quod argumentum sibi gerit, nam vt ex Durano. sententia retrò diximus, puer ille, qui natura duce se conuertit ad debitum naturae finem, consequetur quidem peccati remissionem non in eodem euestigio puncto, sed breui tamen iuxta diuinam prouidentiae dispositionem.

Et si arguas, ergo interea poterit peccare venialiter, quod D. Tho. reuocet, respondens, nihil quidem repugnare si ad normam dialecticorum differamus. At si, quod theologos decet, diuinam & legis & prouidentiae in homines rationem habebimus, sicut diuinam: cur ergo prouidentiae interim excedat, vt non detur contra commentum legem homo adultus in limbo, sic ad procuracionem Dei spectat ne peccatum veniale peccet ante mor-

te mortale. Quemadmodum Adam non poterat ante peccare venialiter quam peccasset mortaliter, idque Deo specialiter procurante, ne contra communem legem in statu Innocentiae cum culpis admittamus & poenas.

Ad tertium argumentum, quoniam secundum ex iis, quae iam diximus, facile soluitur respondeo Paulum Apostolum de fide explicita in Christum habere sermonem, hanc enim statuit deus per homines administratos hominibus impartiri, vnde & subdit Apostolus. Nunquid non audierunt, & quidem in omnem terram, &c. Ex his itaque colligitur, ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Caeterum fides, quae in lege naturae erat, cuiusque grati ad iustitiam necessaria homine extrinsecus docente non egebat, sed interius, vel inuisibiliter, vel visibiliter per angelos administrabatur.

Ad quartum, Adrianus de baptismo. q. 1. artic. 3. tenet eiusmodi puerum non recipere gratiam, nec satis esse non ponere obicem, sed requiri conuenientem dispositionem fidei in adultis. Vnde Act. 8. Cum Eunuchus Philippo dixisset, quid prohibet me baptizari? Philippus ait, si credis ex toto corde, &c. iuxta quam sententiam datur accessus neuter ad baptismi sacramentum: puer enim ille, nec recipit gratiam, nec peccat mortaliter dum sic baptizatur, sed cum huiusmodi euentus non sint frequentes, imò adeo disputationis gratia fingantur satius fuerit ad Dei prouidentiam referre, quae non deficit in necessariis quale est illuminare hominem, quem sit per Christi sacramentum iustificaturus.

Ad quintum, negatur propositio minor si de cognitione Dei gratuita, & supernaturali sermo est, nam de naturali nos concedimus, ac libenter quidem.

Ad sextum, Diuus Augustinus de spiritu & littera capit. 26. & 27. exponit naturaliter, quae legis sunt faciunt, &c. id est, per naturam gratia tamen perfectam: quia enim peccatum contra naturam est, gratia quae naturam perficit, secundum naturam esse dicitur, loquebatur autem Apostolus de gentibus conuersis ad Christum, quae sine lege scripta, qualem Iudaei habebant, legis praecipua seruabant. Et hanc responsionem

sequitur D. Tho. 12. q. 109. ar. 4. ad 1. Respondere quoque possumus praecipua legis naturaliter cognosci a gentibus, & singula naturaliter etiam fieri, licet omnia sine auxilio Dei speciali impleri non valeant. Ob quam causam D. Tho. dixit opus esse gratia admouendum affectum, nec enim voluntas perficere naturalia omnia praecipua potest, quae naturae lumine intellectus ante cognouerit.

Quae quidem expositio cum apud nostros maxime sit aperta, miror ego viros doctos hoc testimonio moueri potuisse ad nouam commentitiamque sententiam inferendam, dico etiam Thoma referente.

Ad postremum argumentum, Caietanus in commentariis super illum locum Apostoli, accedentem enim ad Deum, &c. Respondet quod doctrina Pauli in communi datur, ac proinde in communi dicitur oportere credere, quia est Deus, longe autem melius esset, inquit, si non crederet, sed sciret Deum esse. Addit rursus quod Deum esse remuneratorem inquirentium se, oportet fide teneri quoniam nulla speculatiua scientia hoc attingere potest. Quod vtique si verum est argumentum illud facile diluitur, non enim vtraque cognitio habetur ex lumine naturali, quod altera parte antecedentis assumitur.

At qui diuus Chryso. Homil. 4. de prouidentia, vel fato legere voluerit, sanè intelliget Philosophos, qui supplicia peccatorum negant praemiaque iustorum post hanc vitam, in media luce penitus aberrare. Nam si iusti, qui Deum ritè colunt migrant affectu iniuriis ex hoc mundo, pessimi contra, immerita felicitate potiti, omni certè ratione concluditur Deum ne iustum esse nec curam habere rerum humanarum, quod si Deo prouidentiam tollis, atque iustitiam, *his* vocabulum innane sit, qui circa caeli cardines ambulat, nec nostra consideret. Qui igitur negat alterum vtrumque tollat necesse est, nam si non est remunerator inquirentium se, ne Deus quidem est, vnde & barbarae omnes gentes poenas improborum praemiaque iustorum admiserunt. Crediderim igitur opus esse, vt fides concurrat ad assentionem vtriusque principii, quo tam firmiter, ac constanter teneantur, quam necessum est, vt hominis vita in honesto, & officio confici-

bet probabile existimaverit, nūquam ego tamen eam potui opinionē induere, vt crederem sola interiorē fide parētū, infantium filiorum peccata mundari. Videmus enim sacramenta minus esse adultis quā paruulis necessaria, cū sine sacramētis actū susceptis solo sacramentorum voto adulti saluetur, paruuli nō saluetur. Quare si paruulis nō essent in lege naturę necessaria sacramēta, non video equidem cur essent adultis necessaria, cū tamen esse retrō nobis fuerit demonstratū. Id q̄ diuus etiā Greg. apertissimē in præscripto testimonio factetur.

Itē cū in lege veteri p̄ scēminis legis naturalis remedia durauerint, consequēs fieret, apud ludęos puellas sententię sacramento saluari, pueros nō saluari nisi suscepto sacramento. Quod non video qua ratione coherere.

Pręterea, cū peccatum originale carnis propagatione contractum esset, non erat consentaneum, nisi vt corpor. li quoque remedio, ac medicina sanaretur.

Pręterea, cū paruuli in lege gratię, & scripturę siue sacramentorum ope salutē minimē consequantur, non est cur eos in lege naturę sine sacramentorū auxilio saluemus.

Igitur ad argumentum respondeo, Gregorū nō ibi distinguere fidem interiorē ab exteriorē professione fidei, nec enim id asseruit aduleis nō remitti peccata sine exteriorē fide, paruulis verō remitti: sed distinguit potius fidē a sacrificio asserēs, sacrificiū pro adultorū peccatis fuisse necessariū, vt videlicet actualis culpa peculiari sacramēto aboleretur, sed p̄pter gnāli peccato, erat etiā gērale remediū, nēpe fidei quęcunq; professio. Quam fidem interim appellari, Aug. auctor est, sacramentū inquit, fides est. Ac p̄ hoc cū respōdetur paruulū credere, qui fidei nōdū habet affectū, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, hactenus August.

Eadem loquendi forma est, de sp̄. ca. cum apud, & ca. tuę fraternitati, & 27. q. 2. sufficiat ad matrimonii solus cōsensu, scilicet, quibuslibet signis expressus, distinguitur ergo ibi cōsensu non interior cōtra exteriorē, sed gēraliter expressus cōtra expressum per verba.

Ad secundum eodem modo. respōdetur

fidem, hoc est, professionē & sacramentum fidei saluare filios in lege naturę: nō autem cū certa & definita sint sacramēta nec arbitratu parentum per fidem pueri iustificentur, non admittimus in fide parentū Christianorū pueros seruari, sed in sacramēto baptismi à Deo peculiariter instituto. Quamuis alia etiā sit huius rationis discriminis quemadmodum in sine huius disputationis explicabimus.

In tertio verō argumento, gratis error corū est, qui de sacramētis nil discerni posse credūt, nisi q̄ sacris literis tradit. Multa enim verbo tenus & in noua & in anti qua lege tradita sunt, quę scripto nō fuerunt mandata, vt vberius alia forsitan relectione si vita suppetat declarabitur.

Quod si in lege Mosiica & euangelica, quę literis exarata fuerunt non est opus ad expressam omnia scripturā expendere, multo minus oportebit cū de sacramētis legis naturę disputatur, vbi traditio nes diuine scriptę non sunt, dogmata nostra in sacris haberi literis expressa, sed factis erit, si clarissimorū viroū testimoniis cōfirmetur, aut certe magnis aliqui per suadeantur argumentis.

Ac re vera nulla ratio patitur, vt diuina providentia illo vnquam tempore desuerit hominibus in necessariis ad salutē. Nō possent autē filii salutis remedia parentes applicare, nisi per Dei reuelationē cognouissent, & paruulos originali peccato teneri, & aliquid remedium ad eos seruādos idoneū esse, quod licet scriptum non sit, non est tamen minus exploratum, quā si fuisset scriptū. Et cū scriptura exprimat ante Abraham fuisse religionem ac sacerdotium, ex consequenti tradit fuisse sacramenta, sine quibus nec religio, nec sacerdotiū est. Cumq; etiā in lege naturę sacrificia pro peccatis fierent, vt Iob. i. c. dicitur, profectō negari non potest, quin in lege naturę fuerint aliqua sacramenta.

Ad postremum poterat facile dici continere ad generalem rationem sacramentari vt sit signū institutū à Deo. Nec qui id affirmant idoneo probant argumento. At dico etiā antiqua omnia sacramenta ex Dei institutione fuisse signacula, atq; figurę futurę redemptionis p̄ Christū. Neq; enim humano ingenio, sed diuino placito, tā oppositē oīa in figura contingebant illis,

illis, neq; homo vsquā vitulos, & arietes cruenta manu in Dei cultū, & obsequium iugularet, nec Deum tentaret hircorū placare sanguine, nisi Deo reuelante cognouisset, eiusmodi animatiū irrationalium sacrificia mysterium aliquod sacrum portēdere, cuius ratio remittendis peccatis haberetur. Fateor tamē nō fuisse sacramentū sub definitis rebus verbisq; præscriptis in lege naturę à Deo traditū. Sed rerū sacramentalium definitio, ac determinatio certa in veteri lege incepta, in euangelica perfectā, & cōsummata est, nisi forte quis sentiat oblationem Melchisedech in pane, & vino ex diuina & reuelatione & institutione fuisse. Quę peculiariter ex causa sacerdos Dei altissimi fuerit inter reliquos appellatus. Cui equidem opinioni nō admodū refragaret, si Anacletus Papa nō fuisset aduersus in epistola de ordinatione episcoporum: vbi initū, inquit, sacerdotiū Aaron fuit, licet Melchisedech prior obtulerit sacrificium, & post hūc Abraham Isaac, & Iacob, sed ipsa spontanea voluntate nō sacerdotali auctoritate ista fecerunt: ceterū Aaron primus iubente Domino victimas obtulit: hactenus Anacletus. Huic igitur si nem tertia relectionis partidederimus, iā pergamus ad reliquas.

Q V A R T A P A R S.

VARTO itaq; loco vertebat in quaestione, an sacramenta vetera fuerint causę gratię atque salutis, an potius ea sola, quę in noua lege sunt à Christo saluatore instituta, & quidem suadet in primis, nulla sacramenta posse salutem spiritualem efficere. Quia res corporea non potest esse causā efficiens charitatis & gratię, cū sint qualitates supernaturales à solo Deo infuse atque creatę: & consequenter quia nullū corpus potest in animū hominis agere, nisi prius agat in eiusdem hominis corpus, sed sacramenta non oportet quicquam in humanum corpus operentur, vt patet de absoluteione sacramentali surdo

collata, talis igitur absoluteio nil produci potest in anima.

Confirmatur rursum quoniam aliqua sacramenta eorū, etiā quę vel maximē causę gratię dicerentur, non immēdiatē cōtingūt hominem, quem iustificāt: ergo vel immēdiatē pducunt gratiā vbi nō fuit scilicet, in anima, vel aliqua qualitate efficiunt aere medio, quorum vtrūq; videtur esse absurdissimū.

Pręterea, si aliqua sacramenta gratiam efficerent, ministri quoq; talium sacramentorum gratię causā essent, ac verē peccata remitterent. Quod tamen Hieronimus in quartum caput Esaię refellit. Vbi adducens illud Martij: Ego baptizō vos aqua, &c. Ex quo, inquit, discimus quod hōmo tantum aquam tribuat, Deus autem spiritum sanctum, quō & sordēs abluuntur, & sanguinis peccata purgātur, & super Mart. c. 16. cōparans sacerdotes nouę legis sacerdotibus veteris subiicit. Quomodo ibi leprosum sacerdos mundum, vel immūdū facit: sic & hic alligat, vel soluit episcopus aut presbyter, at sacerdos vetus nō erat causā leprosum efficiēter emundās: ergo neq; sacerdos legis nouę verē peccata remittit.

Item Aug. 15. de Trinitate. c. 26. Nullus discipulorum Christi, ait, dat spiritum sanctum, orabit quippe vt veniret in eos, qui bus manus imponebat. Et lib. 83. quęstionum, quęst. 53. asserit quędam Deū facere per se ipsum sine media causā, vt illuminare animas: At si minister esset causā gratię per eum Dñs animas illuminaret: & Ambrosius li. 10. epistolatum, epist. 84. ad Demetriadem, &c. Aliud est, inquit, quod inuisibiliter agit, aliud quod visibiliter celebratur. Nec idem est in sacramento forma q̄ virtus. Nam forma eūm humani ministerii adhibetur obsequio, virtus autem per diuini operis præstat. Ad cuius vtiq; potentiam referendū est, quod homo exterior ablutitur, immutatur interior. Eadem sententiā apertioribus etiā verbis expressit Cyprianus in sermone de baptismo Christi, & manifestat. Tit. 1. 11.

At verō cōtra fradentur, omnia cūsq; legis sacramenta causas sunt gratię atq; salutis. Primū quia oīa sacramenta signa sanctificationis practica, & effectiua quęadmodū à principio cōstituitur, &c.

SECUNDA PARS.

Præterea, Tob. 1. Sanctificabat Iob filios suos offerens holocausta per singulos. Et Leuit. 16. Dicitur sacerdotē asperzione sanguinis expiare prauaricationes, & peccata filiorum Israel.

Præterea Aug. super Psal. 77. adducens illud. 1. Cor. 10. Sed nō in pluribus eorum benè placitū est Deo, sic ait, & cū essent communia omnia sacramenta, non cōmunis erat omnibus gratia, quæ sacramentorū virtus est, sic & nunc omnibus baptizatis cōmune lauerū regenerationis, sed ipsa gratia nō communis est omnibus, & gloriā ordi. in illud iustitiam capitis decimi: Oēs in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, id est, per visā illa signa purgati, vel signum baptismi acceperunt, quod credentibus idem valuit. In nube baptizati sunt, quia per eam mundati ab ignorantia Dei, & preparati ad accipiendam legem.

Præterea Greg. 4. lib. mora. c. 2. refert; de consecr. d. 4. c. quod apud nos valet aqua baptismi, & c. vt supra.

Tūc etiam sic argumentor, paruulis si nē merito cuiusquam operantis cōferebatur gratia, sacramento suscepto, ergo, & c. Consequētia videtur esse nota, quoniam id vocamus causam, qua applicata sequitur effectus, cū ergo puer, vel circumcisus in lege Moyse, vel suscipiēs aliquod sacramentum in lege nature eo ipso à peccatis iustificarentur, consequens fit eiusmodi sacramenta causas fuisse iustificationis, & gratiæ. At de circumcissione quidem apertū est testimoniū Bedæ super Lucę secundum caput, idem salutiferæ curationis auxiliū circumcisio in lege, cōtra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore cōsueuit. Aug. etiā citari solet in hoc li. 2. de nuptiis & concupiscentia. c. 11. & habetur de consecr. d. 4. c. ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, ad purgationem valebat magnis & paruulis, originalis veterisque peccati, sicut baptismus ex illo valere cepit ad inuocationem hominis, ex quo institutus est. Et 4. li. cōtra Donatist. c. 24. Cur inquit, Abraham præceptū est, vt omnem deinceps infantem masculum octauo die circumcideret, qui non poterat corde credere; vt ei deputaretur ad iustitiā, nisi quia & ipsum per se ipsum sacramentum multum valebat.

Denique in ca. Maiores, extra de baptismi distinguens Innoc. à circumcissione baptismi, q̄ aperit ianuā regni cælorū, quā circumcisio non aperiebat, asserit, q̄ sicut p̄ baptismū, ita per circumcissionem origina le peccatum remittebatur. At præpositio per causam significat, qua mediā res effici citur, vt vbi saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. In cōtrariū est Aug. super Psal. tract. 73. vbi ait. sacramenta nouæ legis dare salutem, veteris autem p̄mittere saluatorem. Sed & Samaritanus nollet oleo vinoq̄, ac denariis duobus superadditis sanauit vulneratū, quem nec sacerdos Aaron nec Leuita Moyses, siue per sacramenta, siue per legem sanare poterunt.

In hac explicanda quæstione, quæ inter omnes difficillima est, omnes ego neciuos intendere debeo, vt magna tū breuitate, tum veritate in absolutas quasi cōclusiones totius rei summa redigatur. Qua propter vos oro, vt differenti mihi diligenter animos aduertatis.

Prima igitur cōclusio est, quā à catholicis non arbitror aut debere, aut posse negari.

Sacramenta nouæ legis sunt causæ gratiæ & verè salutem animæ conferunt.

Ciprianus hanc habet in sermone de baptismi Christi & manifestatione Trinitatis inquit. Veniebat Christus ad baptismū nō egeus lauacro in quo peccatū nō erat, sed vt sacramento perennis daretur autoritas, & tanti virtutem operis nulla p̄sonarum acceptio cōmenderet. Quoniam remissio peccatorū siue per baptismū, siue per alia sacramenta dōnetur propriè spiritus sancti est, & ipsi soli huius efficientiæ priuilegiū manet. Verborum solennitas, & sacri inuocatio nominis visibile celebrant sacramentum, rem verò ipsam spiritus sanctus format & efficit, & cōsecrationis visibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis autor apponit & plenitudinem gratiæ vnctiois diuinæ pinguedo sanctificationibus officialibus infundit, & rem sacramenti consumit & perficit.

Item in sermone de vnctioe chrismat. Hodie, inquit, in ecclesia ad populū acquisitionis sanctificandū sacrum chrisma cōficitur in quo mixtū oleo balsamū regiæ, & sacerdoti alius glorię exprimit vnctatem. Et infra. Nō hæc medendis corporibus est

yo-

RELECTIO NIS.

15

vnctio instituta, quia sanctificatis elementis iam nō propria natura præbet effectū, sed virtus diuina potentius operatur, sed ad eam veritas signo, & spiritus sacramēto, vt & ipsis rerū efficientis gratiæ dignitas pateat, & interiori homini quātā & his de tur autoritas deiformi conuersatione, & cælestibus morib⁹ innotescat & infra. Ex huius vnctiois beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitus datur, cōsiliū cælitus illabitur, sciētia & pietas & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo vncti cū spiritualibus nequitis collatamur, nec fosteribus spuris imbui possumus qui balsami spiritalis odore fragramus.

Gregorius quoq; Nazianzenus oratione. 3. in sanctum lauacrum generatio ex baptismate passionū est solutiua omnes sor des abscindens atq; ad supernā vitā perdu cens, & infra dicit q̄ in baptismate tāquā in vnda peccata pariter sepeliātur. Et postea ipsa baptismatis, inquit, gratia, ac vis vnus cuiusque peccati continet purgationem, & omnimodā feciditatem & iniquitatem reiectionem, quæ prauitate ingressæ sunt. Proinde cū duplex simus, ex anima dico & corpore, & ita duplex est purgatio aquam, inquam, & spiritum, & hæc quidem visibiliter, ac corporaliter suscipitur, at illa incorporaliter & inuisibiliter concomitatur.

Chrysost. præterea Homil. 25. in Ioan. Ex quo autem, inquit, Iordanis alueū ingressus est Christus non amplius reptilia animarū viuentium, sed animas rationales, & spirituales aqua producit. Et Homil. 35. in eūdem. Futurum erat baptismata plenū maximæ potestatis, & gratiæ, purgaturū peccata, pro mortuo viuum affecturum, & infra. In nobis non simplex aqua operatur, sed cū spiritus gratiam accidit, omnia abluit peccata, & infra. Per aquā piscinæ, ait, morbos corporis sanari, vt facilius homines crederent per aquam animæ morbos curari posse, & Homil. de resurrectione circa finem, cum multis exemplis resurrectionem per vim supernaturalem futuram esse demonstrasset, subdit, verū nec tu gratiæ spiritus factus es expertus. Et num multa sunt donationis illius symbola, atq; his, quæ enumerata multo maiora, & magis admiranda. Non enim æquale est cor-

pus mortuum, & animam à peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit, & statim corpus etiam & sanguis mysticus non fuit absque spiritus gratia, nec sacerdotes habuissimus, nec has ordinationes sine tali visitatione fieri possibile, & c.

Cirillus li. 2. in Ioan. c. 24. Spiritum, qui ex Deo p̄cedit p̄ baptismum acquirimus, quo in pristinā pulchritudinem reformati, & ad nouam vitā renati à Deo in filios adoptamur, & in fine. Quemadmodum enim virib⁹ ignis intensius aqua calefacta, non aliter quàm ignis vrit sic spiritus sancti operatione ad diuinā aquę reformatur virtutem, qua baptizati corpus abstergūt.

Ambrosius item lib. 1. de sacramentis. c. 5. de baptismi loquens, de consecr. d. 4. c. p̄ aquam. Non aqua omnis sanat, inquit, sed aqua sanat, quæ habet gratiā Christi. Et li. 4. ca. 2. de eucharistiæ sacramento. Deposuisti peccatorū senectutem, sumpsisti gratiæ iuuentutem: hoc præsterunt tibi sacramenta cælestia. Et li. 6. c. 1. In similitudinem quidem accipis sacramentū, sed vere nature gratiā virtutemq; consequeris. Et infra. Tu quia accipis panem diuinę eius substantiæ in illo participaris alimentum. Et in lib. de ijs qui myste. initiantur. c. 9. His igitur sacramentis pascit ecclesiam suam Christus, quibus animę firmatur substantia.

Augustinus in super. 19. lib. contra Faustum. c. 16. de visibili sacramentorum administratione loquens. Hęc omnia, inquit, sunt & transeunt, sanant & transeunt, virtus tamen quæ per ista operatur iugiter manet, & donum spirituale quod per ista insinuat æternum est.

Et tractatu. 80. in Ioannem, vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat. 1. q. 1. c. detrahe.

Beda etiā ait, quod Dominus tactu suę mundissimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Quam eandem sententiam Gratia. Chrysostom. tribuit de consecr. distin. quarta capit. nunquam. Eandem habes apud August. sermone primo de Epiphania.

Sed in Concilio Florentino, sub Eugē. quarto in decreto super vnctioe armenorum manifestè definitur in hæc verba. Nō uæ legis septē sunt sacramenta, quæ & cō-

QVINTAPARS.

sinent gratiam; & eam dignè suscipientibus conferunt.

Hanc eandem sententiam Conciliū Tridentinum modò probauit sessione septima de sacramentis in communi canone. Cuius verba eiusmodi sunt. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptè per fidem gratiæ, vel iustitiæ, anathema sit.

Ex sacris literis Aug. adducit illud Ioā. tertio nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. Non, ait, ex parentum fide, aut offerentium, vel ministrantium, sed ex aqua & spiritu sancto. Aqua igitur regenerat hominem in Christo ex vno. Adam generatum. Hactenus Augustinus.

Secundum testimonium citat idem ex quinto capitu. Epistolæ ad Ephesi. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans eam lauacro aque in verbo. Quidquid ergo in fert Augustinus (ab hominibus quaruncunque culpam contrahitur, propter ipsum lauacrum dimittitur.

Tertium refert idem Aug. ex prima epistola Petri capit. tertio. Saluos vos facit baptisma non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum.

Quartum, quo triumphat Ambrosius habetur Ioannis sexto. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem & qui manducat me, & ipse viuat propter me. Ego sum panis viuus. Vnde cõciliū Ephesinum colligit, quod in sacramento accipimus non communem carnem, sed verè viuificatricem, qua & sanctificamur participes sancti corporis & preciosi sanguinis effecti.

Quintum de eodem eucharistiæ sacramento habet prioris ad Corinth. decimo. Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Omnes quidem de vno pane participamus. Vbi particula, quidem loco Græcè particule, causam sine dubio reddit sententiæ antecedentis. Quare participatio sacramenti eucharistiæ ecclesiasticæ vnita-

ris causa est atque ad eod charitatis & gratiæ sine qua vnitas ecclesiæ non constat.

Sextum testimonium de penitentia sacramento Domini est apud Ioan. c. 20. Quorum remisistis peccata remittentur eis. Quod si remisio peccatorum per gratiam est, & sacerdos te possunt peccata remittere, gratiam quoque subministrare queunt ministris sacramentis.

Huc adde Martini quinti definitionem in Concilio Constanti. sess. 45. pronuntiat qd sacerdos verè absoluit. Ministri ergo sacramentorum nouæ legis verè conferunt gratiam sine qua nullus peccator esse potest absolutus. Et confirmatur, quia vel qui baptizat abluat propriè, ac verè maculam animæ, vel nõ abluat. Si abluat, non abluat, forma igitur baptismi falsa est, qua significatur non ablutio corporis modò, verum etiam animæ, vt facile ex Concilio Mileuitano ca. secundo colligitur. Inde enim patres argumentantur, paruulos originale peccatum atque animi maculam habere, quoniam aliàs forma baptismi falsa efficeretur, cum paruuli baptizantur, scilicet, in ablutionem spiritalem, ac proinde in remissionem peccatorum. Sacramenta igitur nouæ legis gratiam & iustitiam animæ conferre his profectò argumentis a deo irrefragabiliter ostenditur, vt negare id vel hæresis, vel proximum hæresis sit. Quamobrem in conclusionem hanc primam scholasticæ auctores vniuersi conueniunt. Sed enim quem in modum sacramenta nouæ legis sint causa gratiæ, id tantum abest, vt explicent, vt etiam opinionum varietate cõfundant. Res quippe nulla est de qua tantopere non solum indocti, sed etiam docti dissentiant.

Nam quidam asserunt, sacramenta esse causas dispositiuas gratiæ ex eo qd producant charactrem, vel ornatum, scilicet quæ, videlicet qualitates intrinsecas, sunt. Nam sacramenta gratiam ipsam efficiere, iudicant impossibile.

Alii affirmant sacramenta esse quidem causas dispositiuas, sed extrinsecas appofitas, vt animum, aut sigillum regium, quibus ostentis, atque exhibitis, id nobis præstat quod ex regis beneficio querimus.

Opinantur alii sacramenta non esse causas

RELECTIO NIS.

16

per se gratiæ, sed per accidens, siue quibus videlicet affectus non sequitur, quæ tamen nihil verè agant atque producant.

Sunt contra, qui existunt sacramenta virtute supernaturali recepta, ipsam etiã qualitatem, quæ gratia est, attingere, instrumentaliq; actione facere.

Ac demum alii, qui proprius accedat ad veram rei huius intelligentiam, sacramenta censent causas esse gratiæ veluti motiuas diuinæ voluntatis. Sunt enim ratio propter quam Deus gratiam confert: vt quia puer baptizatus est Deus illum saluat. Quia est cõfirmatus datur ei spirituale robur. Quorum opiniones cum tam varie sint, tamq; inter se dissidentes, alterum profectò fieri potest, vt earum nulla, alterum certè non potest, vt plus vna vera sit. Quod si pace vestra dicere mihi licet, licet autem quod modestissimum est, aut fallor ego, aut nulla earum epinationum vera est, qua quidem causa, ac controuersia non aliis iudicibus opus est, quàm auditoribus viris clarissimis, atque doctissimis, quorum grauisimo iudicio si nostra hæc sententia fuerit expofita, nihil erit posthac qd nos illi ad hæresis amemus, sin fuerit approbata, non vereor quin sit doctis omnibus placitura.

Sit igitur secunda in hac disputatione conclusio. Sacramentum nouæ legis non id eod gratiæ causa definitur, qd disponat intrinsecus ad gratiam, producat charactrem vel ornatum, gratiæ videlicet ipsius dispositione.

Primum quia ornatus ille in sacramentis non imprimantibus charactrem ficticius est, & qua facilitate ponit eadè quoque reicitur. Deinde quia sicut gratia est qualitas spiritalis supernaturalis, ita charactrem, & ornatus ille supernaturalis, qualitas est, omnem que naturæ vim excedit.

Præterea, producat dispositiones ad animam rationalem, non est causa animæ rationalis secundo Mach. septimo. Nec enim ego spiritum & animam donauit vobis, sed mundi creator, & tamen constitutum nobis est certis sanctorum, conciliorum, & scripturæ sacræ testimonio, nouæ legis sacramenta gratiam continere, cõferre, efficiere, &c.

Præterea, character nec est vltima dispositio ad gratiam introductiuam, nec conferuatiua, quominus & sine gratia imprimatur, & sine gratia in subiecto perseverat. Gratia itidem ipsa à characterè non pendet, quare etiam si sacramenta characterè efficiant, nõ proinde sunt gratiæ causa dispositiuam. Character etiã in intellectu est. Gratia verò in essentia animæ, iuxta diuini Thomæ opinionem, cuius hi se discipulos profitentur. Non est igitur character propria gratiæ dispositio.

Tertia conclusio, sacramentum nõ propterea gratiæ causa dicitur, qd extrinsecus disponat ad efficiendam gratiam. Probatur primò, quoniam aliàs solum esset signum certum non causa, quemadmodum annullus mihi datus, in signum regis voluntatis, quod alterius opinionis sectatores concedunt, vel inuiti; explicant enim sacramentum nouæ legis gratiæ causam existerè, id est, signum certum & infallibile. At ostendimus retrò sacramenta nouæ legis, esse non solum signa, sed causas.

Deinde, quia nihil plus sacramentis Christi hæc opinatio tribuit, quàm sacramentis maleficorum, qui adhibent ipsi quædam verba sed demon operatur adhibitis signis.

Præterea, quoniam nec iuxta hanc quidem expositionem dicta sanctorum, aut conciliorum, aut sacræ etiam scripturæ non saluantur, vt facile videre licet si loca ipsa conferamus.

Postremò, quoniam ad eundem sensum circuncisio gratiam conferret, eiusq; esset causa, non aliter ac nouæ legis sacramenta. Quod quamprimum ostendemus esse falsissimum.

Quarta conclusio, sacramentum nouæ legis nõ est causa sine qua non, siue per accidens. Tum quia sine sacramento gratia sepe producat, tum quia non lauaret aqua maculas animæ, sicut nec albedo infrigidat, cum nix infrigidat, eodè qd album illius affectus per accidens causa est. Neque id concilia diffinirent, sacramenta esse causas per accidens, quod præter artè & diffinitionè est. Tū quia verè nõ essent nisi signa, omnia enim signa certa esse cõsequuntur; talia sunt, sine quibus effectus nõ sequitur. Cum, quia sacramentum circuncisio-

nis ad eandem normam gratia causa fuisse tum denique, quoniam testimonia in confirmationem primæ conclusionis citata sane interpretari non queunt, si sacramenta solum esse causas per accidens asseramus.

Quinta conclusio, sacramentum nouæ legis non attingit vi sua instrumentali & supernaturali, qualitate, quæ est gratia, vel fides, aut charitatem aut alios habitus infusos, vt terra attingit figuram rei artificiosæ actione reali. Volo dicere, quod non est imaginandus hic modus agendi, qui interuenit in causis naturalibus, quo pacto, scilicet, aqua infrigidat per frigus inexistens, lauat per humorem innatum, acuta etiã dolabra per aciem diuidit lignum.

Probatur primum quia ridiculum est, concilium velle dissimulare, aut etiã sanctos id asserere, quod sacramenta attingunt suæ actione illam qualitatem, si enim circumcisio & reliqua sacramenta vetera, non efficiant quidam gratiam, sed Deus dabat eandem in illis, illis tamen non concurrentibus: non admodum refert quod hæc noua realis actio sit addita nouis sacramentis. Et cum ad salutem nostram nihil omnino spectet quod sacramenta contactu reali suæ virtutis qualitates supernaturales efficiant, certe superuacuum est istam vim agendi in sacramentis admittere. Eo quod magis quod gratiam esse qualitatem, non est in ecclesia certum, quare nec fides nec concilium deest, eo modo, sacramenta gratiam efficiant.

Deinde, quia eodem modo creatura posset concurrere ad productionem animæ rationalis, scilicet, agendo propria actione in corpus, & vi supernaturali in animam quod tamen non conceditur ab iis, qui eam opinionem defendunt.

Tertio quia vel producitur noua qualitas in sacramento ad attingendum hunc effectum vel non, primum est ridiculum, secundum est absurdum sine noua virtute addita, sacramenta id efficiant, quod ante non poterant.

Ea etiam argumenta, quæ inter dubitandum à principio fecimus, probant huius quintæ conclusionis veritatem.

Sexta conclusio. Sacramenta nouæ legis non solum sunt causa vel ratio motiua salutis & gratiæ. Quo pacto dicimus

matrem diligere filium, quia genuit eum me tibi benefacere, quia studiosus vel pulcher es. Quem etiã in modum causalis illa est, quia vidisti me Thoma credidisti Ioã. 20. & illa rursus, quia fecisti hanc rem, faciam te crescere. Gene. 22.

Imprimis enim pari ratione concederetur hominem esse causam animæ rationalis. Hæc enim nostra est animata anima rationalis: quia habebat tales dispositiones ab homine generante productas.

Item fides in lege antiqua erat in hunc modum causa iustificationis, quia enim credidit Abraham Deo, deputatum est ei ad iustitiam, & quia ex fide parentum paruulus offerebatur Deo, iustificabatur iustus nanque ex fide uiuit etiam nunc & tamẽ fides non est causa gratiæ & sacramenta nouæ legis esse gratiæ causas definiuntur.

Præterea, causa motiua non est instrumentum quo mediante effectus produciuntur. Baptismus autem est instrumentum, quo Deus lauat animam, ad Eph. 5. & confirmatur, nã aqua lauans corpus non est causa motiua, sed verè efficiens instrumentalis, at aqua baptismi cor abluunt.

Item sacramentum eucharistiæ cibus est animæ, ergo non solum est causa motiua, esset enim ridiculum si definiremus, cibum corporalem esse causam augmenti, quod hæc causalis vera sit, ego augeor, quia comedi quum potius, cum particula causalis importat causam, iam de rebus ipsis oportet inquirere cuius generis sit illa causa, quam importat, finalis an efficiens, an formalis, an materialis. Nã ad hæc quatuor causarum genera reducuntur omnes. Cum igitur sacramenta non sint gratiæ causa finalis, aut materialis, aut colligimus esse causas efficietes. Quo verò modo efficiant, id est, quod querimus, id profecto hæc opinio non explicat. Quæ equidẽ eodẽ consilio, vt ceteras reselli, non vt veritatẽ tollerem (quid enim theologo minus conueniens est?) sed vt alios nihil de hac re explicare conuincerem.

Cum igitur certò credendum sit, sacramenta noua causas esse gratiæ atque salutis, aliquem sanum sensum & modum oportet assignare, quo cause sint, dignam, scilicet, definitione concilii, dignum sanctorum omnium autoritate, dignum tandem fide nostra

stra, & sacrarum testimoniis literarum.

Pro eius itaque re explicatione, quæ a deo magnum, & vobis, & mihi negotium fecit, intelligitis primũ, causas esse in duplici differentia, alteras naturales, alteras morales. Morales autem appellamus causas liberas, quæ, scilicet, liberè mouent, vt qui cõsultat, qui imperat, eius res causa est, quæ per eius, aut imperium, aut consiliũ, efficitur, iuxta quam distinctionem cum actio peccati dupliciter consideretur, & in ordine effectuum naturalium, & in ordine effectuum moralium. Deus quidem causa naturalis dicitur, actionis quæ peccatum est, concurrat siquidem ad brachii motionem, qua hominem interficit, quæ admodum & cælum motorum; angelus, simul etiam concurrat. At concursus hic naturalis est, non tamen illius actionis Deus est causa moralis, neque enim aut cõsultat, aut præcipit, quin potius prohibet.

Inter has autem causas discrimen est. Nam naturales suos effectus attingunt per vim à natura inditam, vt ignis calefacit per calorem. Morales verò non attingunt actione physica effectus suos, nec influunt, aut producant qualitates aliquas. Neque enim oportet, vt qui cõsultat homicidium, actione aliqua physica, & naturali quicquam efficiat, quemadmodum natura efficiere consuevit.

Eadem quoque forma distinguendum est de mouente, & virtute motoris. Nam mouere dupliciter cõtingit, & moraliter, & naturaliter, vt qui homicidium cõsultat (ne ab exẽplo proposito discedamus) moraliter quidem & liberè mouet: at amens, qui apprehensam manum cuiusquæ per vim applicat ad vulnera, mouet naturaliter.

Virtus itidem duplex, altera qua mouens moraliter mouet, altera qua naturale agens mouet naturaliter, vt in priori exẽplo. Virtus motiua est autoritas cõsulentis, vel ratio, qua persuasit, at in posteriori, virtus sunt ipsæ vires corporales.

Ad eundem quoque modum de effectibus supernaturalibus philosophandũ est, de gratia, de charitate, de fide, de vita æterna, qui à duplici causa pficisci possunt vel ab ea, quæ habet modum agendi similem naturali, influendo attingendoque, vi, & effi-

ciacia actiua potentie effectus eiusmodi, quo sensu sine controuersia Deus est causa virtutum infusarum, vel à causa moralis, qualis oratio fuit, & meritum Christi, cum orauit pro Petro ne deficeret fides eius.

Vtrũque autem causæ genus distribuitur in principalem & instrumentalem, vt qui daret pecuniam captiuus redimendis, causa esset principalis redemptionis, moralis tamen. Pecuniæ verò, vel etiam minister destinatus ad redimendum causæ sunt redemptionis instrumentales.

Deinde magnopere cõsiderandum, omnia quæ de sacramentis nouæ legis asseruntur, eadem & de sanguine Christi in sacris literis affirmari. 1. Ioã. 1. Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato Apo. 1. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. & c. 12. Vicerunt eum propter sanguinem agni, & ad Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiorem in sanguine. Eodem ergo sensu sacramenta dici poterunt lauares, mundare, causas esse nostræ victoriæ, ac remissionis peccatorum, quo sanguis Christi lauat, mundat, peccataque remittit.

Postremò & illud aduertendum, Christum quidẽ Iesum sua nobis, & merita & iustitiam contulisse. Nam factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio, vt Apostolus prioris ad Cor. c. 1. docuit. Sed iustitiam suam tamen, & sanguinis eius precium potissimum nobis communicat per sacramenta. Virtus enim & valor sanguinis Christi sacramentis susceptis applicatur, quæ si Christus voluisset, sine medio aliquo sacramento, & communicari possent, applicari.

His documentis acceptis, quæ negare non nisi impudētissimus poterit, fides sana, atque catholica docet duo. Alterum est, Deum per Christi humanitatem redemisse genus humanum, remississe peccata, contulisse gratiam & gloriam. Item humanitatem Christi instrumentum fuisse, quo Deus operatus est mirabilia hæc, in medio terræ. Ioan. 1. gratia & veritas per Iesum Christum facta est, & vidimus eum plenum gratia, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, & ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, & hic est, qui baptizat in spiritu sancto, quo testimonio ad id probandum vitur August. lib. contra

QVARTA PARS.

Petitionum. 3.c. 45. & ad Ephe. 5. Dicitur Christum sanctificasse ecclesiam suam, atque mundasse. Alterum (quod fides quoque sana docet) sacramenta nouæ legis instrumenta esse Christi ad hanc redemptionem, gratiam, gloriamque complendam. Quemadmodum ergo esset erroneum asserere sanguinem Christi, vel passionem, vel humanitatem non esse veras causas nostræ iustificationis & gratiæ (inde enim sequeretur Christum hominem non fuisse causam per quam hominum redemptio facta est, quod est hereticum) ita quoque error est manifestus negare sacramenta esse causas efficientes instrumentales nostræ salutis, gratiæ & iustitiæ, loquendo de causa materiali: id enim perinde est, ac si quis neget, suscipientes sacramenta Christi non consequi remissionem peccatorum ex virtute sanguinis eiusdem Christi, cuius precium eis sacramentis suscipiendis communicatur, quod sine grandi errore negari non queat. Quemadmodum si ego essem apud Turcas captiuus, & eum, qui daret pecunias redemptionis, videlicet precium & magnum, qua pecunias porrigeret, & pecunias etiam ipsas causas, quæ sunt instrumenta ad redimendum, redemptionis esse non naturales quidem, sed morales, nemo sane mentis ibi inficiat.

Atque hæc omnia ne videantur de sensu nostro colligere, facile vos inuenietis apud D. Tho. 3. p. q. 48. art. 6. & q. 49. art. 2. & 56. art. 1. & 62. art. 5.

Quibus expositis, facile (vt opinor) intelligi potest quam longe à veritate absint, vel qui dicunt sacramenta qualitates insulas efficere: nam per nominis ambiguitatem elapsi, à morali causa ad naturalem, vel quasi naturalem declinauere: vel qui dicunt sacramenta esse causas per accidens, vel dispositiuas, vel signa etiam certa, qui si ad eandem normam, sanguinem Christi esse causam nostræ iustificationis exponerent, risu digni essent Catoniano.

Nos verò theologica grauitate & dignitate seruata, cum concilio Floren. pronunciamus, nostra sacramenta, & continere gratiam, & eius suscipientibus dignè conferre. Continere (inquam) non vt causa naturalis continet suum effectum, sed vt causa moralis. Cuiusmodi si quidem continere

dicitur captiuus redemptionem, quoniam pecuniam continet, & sacramenta, quæ continent sanguinem Christi, continere dicuntur gratiæ, & remissionem peccatorum, & sicut crumena pecuniam administrans, redemptionem confert, ita sacramentum confert gratiam, precium sanguinis applicans, & hæc est illa sacramentorum virtus, quæ ad eodè multorum ingenia torsit. Virtus enim redemptionis in marsupio est, in quo precium redemptionis seruatur, & virtus sacramentorum sanguis Christi est, qui in sacramentis adhibetur.

Hinc denique, postrema huius disputationis conclusio manifestissima cõficitur. Sacramenta vetera, nulla prorsus, causas fuisse gratiæ atque salutis. Quæ quidem primam definita est in concilio Flo. per hæc verba.

Nouæ legis septè sunt sacramenta, quæ multum differunt à sacramentis antiquæ legis: illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi, dâdam esse figurabant.

Tum etiam Aposto. ad Gala. quarto sacramenta veteris legis infirma vocat, & egena elementa. Si autem continerent precium sanguinis Christi, gratiamque præstarent hominibus, egena vtique & infirma minime dicerentur.

Nec potest ab hoc Pauli testimonio excipi circumcisio, de qua præcipua erat cû Galatis controuersia, cuiusque causa, tota illius epistola disputatio textitur.

Præterea, in epistola ad Romanos Apostolus aperte docet, circumcisionem acceptam, non in iustitiæ causam, sed in signum & accepit Abraham (inquit Apostolus) signaculum circumcisionis, signum iustitiæ fideli. Vnde & Ambrosius epistola ad Constantium. 77. quæ est libri noni postrema, id ipsum ex eo probat, q. Genesios. 17. legitur. Circûcideretur in vobis omne masculinum, vt sit in signum fœderis inter me & vos, in signum, ait, non in causam.

Præterea, sacerdotiũ totũ veteris legis, aut ministri eiusdem legis, non fuerunt causa remissionis peccatorum, vt Apostolus ad Heb. 9. cap. monstrat. Ad sacerdotium autè veteris legis spectabat omnia sacramenta etiam circumcisionis administrare. Sacramenta ergo veteris legis non

RELECTIONIS.

erant causa gratiæ ac remissionis peccatorum.

Præterea, vt Aug. epist. 19. ad Hieronymũ ait: si lex non iustificabat, quanto magis illa, quæ significationis gratiæ præcepta sunt, circumcisio, & cætera quæ reuelatione gratiæ laicius innotescente, necesse fuerat aboleri, iustificare neminem poterant. Adde huc Hiero. in commentariis super epistolam ad Galat. in illud capitis. 5. nec circumcisio aliquid valet, nec præputium, sed fides. Circumcisio inquit, idcirco vtitis fuit illis qui lege vixerunt, non quia circumcisi erant, sed quia credita sunt illis, quia dei quæ in opera vertentes, à salute extranei non fuerunt. Circumcisio verò, tunc, vt cætera quoque legis valuit, quando & benedictiones carnales, legem seruantibus spondebantur. Hæc Hieronymus.

Præterea vt D. Thomas. 3. parte. q. 62. articulo. 6. irrefragabiliter argumentatur. Si sacramenta veteris legis erant causa gratiæ, aut id erat ratione sui secluso merito Christi, & hoc nõ nisi Christus gratis mortuus esset, quod Apostolus ad Galat. 2. col legit, vel erant causæ virtute passionis Christi future, quod affirmari nõ potest. Nam causa efficiens siue instrumentalis seu principalis semper præcedit effectũ. Quare humanitas Christi, eiusque sanguis, priusquam in rerum natura essent, causæ finales esse poterant, causæ efficientes esse non poterant. Quamobrem sacramenta veteris legis, salutem & gratiam in virtute passionis Christi efficere non valebãt.

QVINTA PARS.

ND ergo (vt ad postremam relectionis partem, nostra decurrat oratio) primum est idemque præcipuum discriminẽ inter noua & vetera sacramenta: quod Concilium Florent. aperte lucideque definit, in hæc verba.

Nouæ legis septem sacramenta, multum à sacramentis differunt antiquæ le-

gis: illa enim non causabant gratiam, sed eam per passionem Christi dandum esse figurabant: hæc verò nostra, & continent gratiam, & eam dignè suscipientibus conferunt. Et concil. Trident. sessione septima de sacramentis in communi, cano secundo.

Si quis dixerit, nouæ legis sacramenta, à sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cõremonie sunt aliæ, & alii ritus externi, anathema sit. Quod autem sit inter vtraque sacramenta discrimen declarat Trident. concil. cano. 6. 7. & 8.

Alterum est, quod noua conferunt gratiam aliquam adultis, sine meritò operantium sed veteribus susceptis citra operantium meritum, nulla adultis gratia conferbatur.

Prior pars patet ex Concil. Trident. sessione septima cano octauo. Si quis dixerit, nouæ legis sacramenta opere operato non conferre gratiam, anathema sit. Vltus etiam sacramentorum veteris legis erat gratiæ meritorius, si à charitate proficisceretur: si ergo sacramenta nouæ legis non conferrent gratiam, nisi ratione vltus meritorii, certè non plus essent causa gratiæ, quàm legis antiquæ sacramenta.

Item si solus vltus sacramentorum nouæ legis, esset gratiæ meritorius, tunc per sacramenta eadè, non plus applicaretur nobis sanguis Christi, quàm per reliqua opera charitatis: quod est erroneum. Nec in concilio Florentino, definirentur sacramenta nouæ legis gratiam conferre, sicut alia opera charitatis. Esset enim ridicula definitio, nec in hoc differret à sacramentis veteribus: esset enim definitio falsa.

Posteriorem verò partem, vel ex eo tenere conuincimur, quod si circumcisio vel alia sacramenta veteris legis conferrent aliquam gratiam citra meritum suscipientium, illa verè, causæ gratiæ & iustificationis existerent: quod paulò ante argumentis certissimis reuellemus. Ratio autem huius differentie est: quia meritum Christi nobis comunicatur per sacramenta noua. Vnde, præter id, quod nos meremur suscipiendis sacramentis, aliqua nobis gratia datur ex meritò Christi. At cum passio domini causa esset finalis sacramentorum veteris legis, non operabatur quicquam nisi per actionem intendentis illam: finis enim

QVINTA PARS.

non habet alium effectum præter effectum agentis qui mouetur ad finem. Inde ergo si adultus circumcideretur, non maiorem gratiam accipiebat ex circumcisione, quam per actum fidei in Christum merebatur: ad Roma. 3. vnus Deus qui iustificat circumcisiu ex fide, & præputium per fidem.

Tertium discrimen est, quod sacramenta nouæ legis conferunt gratiam a tritis: sacramenta verò legis antiquæ, si à non contritis accipiebantur, nihil efficiebant. Prior pars suadetur: tum quia conferre, id inueniat, dare scilicet quod non habebas: ostensum est autem nobis gratiam conferri per nouæ legis sacramenta. Tum etiam, quia aliàs sacramenta noua non essent gratiæ causæ, sed augmenti eiusdem gratiæ.

Præterea Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua præstat ergo baptismus vitam spiritualementem etiam illi qui antea non habebat, Et ad Eph. quinto. Mundans eam lauacro aque, & ad Titu. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, non ex operibus iustitiæ que fecimus nos. Item Leo Papa, epistola. 56. ad septimum, decernit, parulis per baptismum remitti originale, aduultis & originale & actuale. Et Ioan. 20. Quorum remisistis peccata remittuntur eis: ergo per sacramentum absolutio nis potest remitti mortale peccatum, etiam quod aliàs non erat remissum. Nam si effectus baptismi & absolutionis non est remittere culpam mortalem sed pœnam: ergo non conferunt hæc sacramenta gratiam, si quidem effectus proprius eorum, hoc est, remissio pœnæ, sine gratia conferri potest, & ratio huius est, quam sepe resumimus, quod meritum Christi applicatur nobis per sacramenta noua. Quare sine nostro proprio merito, per meritum Christi applicatum iustificabimur. Hinc verò posterior pars confirmatur. Quia enim in sacramentis veteris legis non erat aliud meritum nisi fidei, ex fide quippe erat tota iustitia, idcirco sicut non dabatur plus gratiæ, quam fides mereretur: ita nec gratia conferrebat nisi habenti dispositionem. Quæ alioqui ipsa per se esset idonea ad remissionem peccatorum: quæ dispositionem, contritionem appellamus.

Quartum discrimen, quod per sacramentum baptismi remittitur tota pœna & per alia sacramenta nouæ legis aliqua saltem pars pœnæ, sine merito proprio, ratione ipsius sacramenti, sed per sacramenta veteris legis, pœna peccatis debita non remittebatur, nisi pro quantitate fidei, & meriti accipiemus illa sacramenta. Huius verò differentie eadem quoque ratio est, applicatur enim nobis satisfactio Christi per baptismum ad pœnæ remissionem: sed per circumcisionem, non applicabatur nisi propria circumcisiu satisfactio, & meritum. Et hinc etiam sumitur argumentum pro tertio discrimine. Nam quemadmodum ex eo quod applicatur nobis satisfactio Christi per baptismum, remittitur pœna citra nostrum opus: ita ex eo quod applicatur nobis meritum Christi remittitur, culpa non penitentibus obicem.

Quintum discrimen, sacramentum nouæ legis à quocunque etiam infideli conficiatur & administretur, iustificat: sacramentum verò antiquum, siue naturæ, siue scripturæ non iustificabat paruulos, nisi à fidei ministrare verbi gratia Filii Ismael non iustificabantur quamuis parentes circumciderent eos ad imitationem Abraham, & ideo paruuli dicebantur saluari in fide parentum: nisi enim exterius sacramentum, sed protestatio fidei interioris in saluatorem, non remittebatur peccatum paruulo, Cuius rei argumentum est: quia vetera sacramenta remittebant paruulis originale ex pacto misericordie diuini, non ex iustitia. Pactum autem & conuentio erat, vt sacramentis protestatibus fidem saluatoris, homines saluarentur. Signum enim accepit Abraham circumcisiu nis, signaculum iustitiæ fidei, ad Roma. 4. & Gen. 17. Circumcidetur in vobis omne masculinum vt sit in signum fœderis inter me & vos. At sacramenta nouæ legis conferunt gratiam ex iustitia & merito Christi. Vnde etiam si paganus sit, qui baptizat, dummodo applicet meritum Christi, conficiens verum sacramentum, siue credat, siue non credat, iustificat suscipientem, & propterea vocat Apostolus sacramenta vetera, infirma & æterna elementa: quia ratione sui nihil efficiebant, sed solum ratione fidei vel propriæ, vel alienæ à qua proficisciebantur.

Nec id vacat in presentia discutere, an parentes ministrantes sacramenta paruulis, oporteret esse in gratia, vt pueri iustificarentur. An satis esset protestatio fidei quamlibet mortua. Vtraque enim pars suos habet assertores. Sed illa tamen, vt pia inigis, ita quoque probabilior est, que tenet in fide parentum saluari paruulos, siue illa fides viua esset, seu esset mortua.

Sextum discrimen, quod sacramentorum nouæ legis Christus dominus fuit autor proximis & immediatus, at sacramenta vetera per angelos & Moysen mediatore à Deo sunt condita. Atque illud quidem in Coaci. Trid. sess. 7. de sacramentis in communi cano. 1. definitur his verbis. Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo domino nostro instituta anathema sit. Et videtur suaderi ex eo quod Ioan. 1. dicitur. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Sacramentum igitur antiquæ legis vnus, scilicet, & figuræ gratiæ, & veritatis per Christum efficiet: sic à Moysen sunt instituta, at sacramenta gratiæ & veritatis ab eo sunt condita, per quem gratia & veritas facta est.

Item primo ad Corin. primo. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? Aut in nomine Pauli baptizati estis? Vbi beatus Apostolus ex eo cogit non alterius, quam Christi nomine, & autoritate baptismum conferri posse, quod sola mors Christi, quæ per sacramentum applicatur, idonea esse potuit ad remissionem peccatorum. Atque ex eodem loci solius Christi erat baptismum condere, cui vim sui sanguinis applicaret. Sic enim explicatur locus à Cipriano sermone, quem paulo ante citauimus. Proprie omnipotentiæ Dei si bi retinet hunc effectum, scilicet, remissionis peccatorum. Nec enim Paulus pro nobis crucifixus est, aut nos gloriamur in Paulo, sed in cruce domini, cuius virtus omnia pergit sacramenta: sine quo signo nulla consecratio meretur effectum.

Item quoque Agust. tracta. 5. in Ioanem. Potuit autem Dominus noster Iesus Christus, si veller, dare potestatem alii seruo suo, vt daret baptismum suum tan

quam vice sua, & transferret à se baptizandi potestatem, & constitueret in aliquo seruo suo, & tantam vim daret baptismum translatum inferuum, quãtam vim haberet baptismus datus à Domino. Hoc noluit, ideo vt in illo spes esset baptizatorum, à quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo seruum ponere spem in seruo. Ideo que clamabat Apostolus, eum videret homines volentes ponere spem in se ipso. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?

Item, prioris ad Corin. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Dei, & dispensatores mysteriorum eius: non conditores, inquit, sed dispensatores.

Præterea, D. Ambro. lib. 4. de sacramentis cap. 4. Autor sacramentorum, ait, quis est nisi Dominus Iesus: de cælo ista sacramenta venerunt.

Ciprianus etiam, sermone de ablutione pedum, quantum equidem intrelligo, idem tradit, summum ipsum sacerdotem Christum suorum sacramentorum fuisse institutorem, & autorem.

Præterea quia aliàs posset ecclesia sacramenta, quæ instituisset abolere, aliaque rursus inducere. Atque ex consequenti Christianam religionem, que sacramentis maximè conicit inuerrere atque inuolare.

Præterea, hæreticus est, qui de sacramentis nouæ legis aliter sentit, quam Romana tenet ecclesia, vt capit. ad abolendam. extra de hæreticis dicitur, sed nisi esset ex reuelatione trahita à Christo non esset hæresis ea negare. Cum fides circa ea sola versetur, que ex Christi traditione Apostolis accepta, ad nos vsque peruenerunt. At re vera quod vniuersa tenet tenuitque semper ecclesia, nec conciliis institutum est, non nisi ad eas traditiones pertinere potest, quas ex diuina reuelatione verbo tenus ab Apostolis accepimus, ita ait Augustinus. 4. lib. de baptismo capitul. 24. maximè cum sacramenta nouæ legis gratiam conferant, quam sicut & gloriam conferre, solius Domini est, & Christi sui, qui precium sui sanguinis, quibus maluit signis applicuit. Sed sacramenta vetera: quoniam signa vacua erant, per homines medios instituta commodè potuerunt.

Vltimum

QVINTA PARS.

Ultimū diferimen est, quōd sacramēta nostra aperit ianua regni cōlorū: quam aperire vetera nequiverunt. Quod eleganter tradit Innocentius capit. maioris, extra de baptis. Nā vt Apostolus docet ad Hebr. 9. nondū erat propolata sanctorū via, quousq; sacerdos Christus ingressus est viā nouā, & introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.

Quia igitur agnus occisus dignus est habitus, qui aperiret librū & solueret scriptam signacula eius: quoniā redemit nos Deo in sanguine suo, fecitq; nos Deo nostro regnū & sacerdotes. Apocal. 5. Sanguis autem cōmunicatur nobis per sacramēta noua, nō itē per vetera cōficitur utiq; sacramēta hęc nostra (quod illa minime faciebant) regnū nobis aperire cōlorum.

Argumenta verō, quibus priori loco suadere nitēbamur eiusmodi effectū, quę sacramentis nouę legis tribuitur, à nullā re corporea proficisci, ostendimus retrō esse vanissimū: interest enim nihil ad præsentē disputationē, an sacramēta illā qualitatem efficiant. Quod si interesset id à theologo disputari, facillimē soluit. Nā solus Deus producit illam qualitatem, si de productione loquamur, ad modū agētis naturalis. Sed si de eadē qualitate, qua reus gratos nos reddit Deo, sermonem facimus (hic enim ad mores, & morales causas cōparantur) habet præter Deū causas instrumentales, humanitatem Christi, singularem, sacramēta, sacramentorūq; ministrū. Nam quod sancti negant, sacerdotes dare spiritū sanctū, habet intelligi per autoritatem, nō per ministerium, de cōsecrat. dist. 4. aliud est, & cap. commodo. Illud verō Hieronymi Matth. 16. contra illos sacerdotes dicitur, qui pro suo arbitratū potestatem soluendi, ligandiq; sibi arrogabant. Cum tamen clavis scientiæ, et auiem potentis debeat antecedere. Ambrosius verō, asserit nullā causam mediā effectū iustificationis attingere: quoniam gratia à solo Deo produci potest, qui solus dat gratiam & gloriam.

Ad primū autem corū, quę obijciēbatur, vt omnia sacramēta sanctificationis & gratię esse causas probarentur. Respōdeo, nō opus esse sacramētū quodcunq; sic esse practicū signū, vt verē efficiat san-

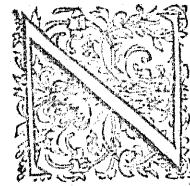
ctitatem: sed sat est, vt practicā à nobis nuncupentur, quōd Deus in illorū signū applicatione, vsq; sanctificet, id enim cōmune est omnibus sacramētis. Vel distinguenda est duplex sanctitas, altera legalis, altera spiritalis: vtriusq; enim A. postlo. ad Hebr. 9. meminit. Omnia igitur sacramēta efficiūt aliquam sanctitatem, & mundiciam, vel legalem, vt vetera: vel spiritualem, vt noua. Vt. 12. q. 103. art. 2. & eadem facilitate reliqua dilues, præter Augustini testimoniū ex libro secundo, de nupti, & concu. Quod sine dubio pro nobis facit, si fide, qua oportet referatur. Legit autem Erasmus, nec aliter cōmodē potest, in hūc modū, ex quo instituta est circuncisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculū iustitię fidei, ad significationē purgationis, valebat magnis, & paruulis originalis veterisq; peccati. Quōd si Beada aut quisquam etiam alius dixerit, circuncisionem, eandem peccati curationem præstitisse quam baptismus, id sanē inter prærandum est, sensūque potius sequendus quā verba: quæ nos plura quā erant in voto fecimus: sed nō plura fortassis quā opus erat, ad argumenti varij, atque perplexi expositionem. Quo quidem explicando, nō vsque ad dēsum arrogantes, vt ne vereamur ex his, quę tam multa diximus, quædam vt illa reprehendi forsitan iure posse. Alia vera licet, pro rei tamen ipsius, vestraque omnium dignitate tractari potuissē, tū acuratius, tū elegantius. At cōcedēdū non nihil occupationibus erratisque nostris interin cōuiuendū, vt vestra humanitate itudina nostra subleuata recreentur. Quę videlicet omnia vestris obsequijs addiximus discipulorū nostrorū cōmoditatibus adiudicauimus: seruato rīs Iēsu Christi glorię, atq; honori cōsecrauimus in secula sempiterna. Dixi.

Deo gratias.

COMPLVTTI.

Excudebant, Franciscus à Cormellas, & Petrus à Robles. Anno. i. 563.

Impensis Ludouici Gu-tierrez Bibliopola.

NO S el Arçobispo de Toledo. &c. Por quanto por parte de vos el Licenciado Alonso Mendez de Robles impressor de libros en la nuesta villa de Alcalá, nos ha sido hecha relación como vos teneydys comenzado a imprimir en vuestra emprenta, que es la que solia ser de Ioán de Brocar, vn tratado de penitencia, compuesto por el muy reuerendo in Christo padre, el Obispo fray Melchior Cano, y que a causa de la pragmática y prohibición de sus M. nueuamente hecha sobre esta materia, no podeys acabar la impresión del dicho libro sin nuestra especial licencia, y nos suplicastes os la mandassemos dar: y nos considerado q̄ la dicha obra ha sido otra vez impresa, y es de autor tã catholico, y de tan sana doctrina, q̄ sera muy util a todos los estudiosos della tuuimoslo por bien. Porende por la presente os damos la dicha licencia, para q̄ podays acabar la impresión del dicho libro. Cō tãto que luego q̄ se acabare de imprimir, antes que se veda, ni diuulgue o comuniquē cō otra persona, lo mostreys, y hagays ver al reuerendo padre el maestro maçcio cathedratico de Theologia en aquella vniuersidad, para q̄ cō su cēsuray aprouación se pueda diuulgar y veder, y no antes. Lo qual os mandamos así hagays y cūplays en virtud de san ta obediencia, y sopena de excomuniō. Hecha en Toledo a. iiii. de Nouiẽbre de. 1558.

Frater Bartholomæus Archiepiscopus Toletanus.

Por mandado de su Señoria illustrissima.

Christoual de Peregrina secretario.

Por quanto el señor Arçobispo de Toledo mando que las dos relediones del Obispo Cano, la una de sacramētis in cōi, y la otra de penitētia, impresas por el Licenciado Alonso Mendez de Robles, no se uendiesen, ni diuulgassen sin q̄ yo las viesse y examinasse. Digo q̄ yo las he visto, y q̄ son muy utiles y prouechosas, y de muy sana doctrina, y q̄ no ay en ellas cosa de mala ni peligrosa doctrina por donde no se deuan diuulgar y uender. En fe delo qual lo firme de mi nõbre.

Frater Mancius.

